

מערכה ראשונה

מעמד א'

(על הבמה משמאל מרפסת, מימין - עץ. על יד העץ שולחן, עשוי על גזע עץ כרות, שני ספסלים קבועים לקרקע, מאחורי הגדר נראה מדרון. בראש השולחן יושב ר' משה לבוש למחצה בבגדי שבת, מעיין בספר. פסי, ידיה על מתניה. פביטה ימינה).

פסי

הי! קאזיק! גרש את סוסת הפונדקאית מהשעורה! הא לך משלחת על ראשי! בכל יום שישי באה להתארח!

ר' משה

מה יש, פסי? אדם עובר על ידנו ונכנס, אי אפשר לביישו.

פסי

מצאת מי שאפשר לביישו, גרשנה דרך הדלת ותחזור דרך החלון. מה רציתי להגיד, משה'ניו? אולי תשתה כוס חלב? יום שישי הוא לא יום, לכן הארוחה היא לא ארוחה.

משה

נו? ולוקן כבר שלחו כוס חלב ליער? אדם יושב לו ביער, מהבוקר הרי עלול הוא להתעלף!

פסי

אוי ואבוי! באמת שכחתי. הווא, מכיוון שנוטל את כנורו ומסתלק ליער, הקיץ הקץ על כל העולם מה לו אכילה ומה לו שתיה?

משה

אה! הזקן שלי! צריך לשלוח את נחמה'לה.

פסי

אגב, משה'ניו! בענין נחמה'לה שלנו היינו צריכים לשתה צת בינינו, בכל ימות השבוע אין ברוך השם איפה לחטק שיהיה אלא אם כן על יד דוכן המשקאות. הא? משה'ניו!

משה (באי סבלנות)

מה זה בוער כל כך? בזמן האחרון, בכל פינה שאנ פונה אך ורק נחמה'לה שלנו, נחמה'לה שלנו! מה יש? בתג היא ברוך השם ללא פגם כלשהו, לשערות שיבה עדיין לא מתקרבת.

פסי

(השגיחה בדבורה'לה יוצאת אל המרפסת)

ששש! הגה היא באה! תמיד היא מופיעה בשעה שאיננה דרושה! אי אפשר לשוחח שתי מלים! אוי ואבוי! על ראש כל שונאי! עבודתה הכשרה של בתי בידיה הטמאות!

משה

ששש. אשה!

מעמד ב'

(דבורה, אלמנה צעירה, מתגנדרת במקצת, יורדת מעל המרפסת)

דבורה

אי פסיניו! אם ברוכה מן השמים את! ידי זהב לנחמה'לה שלך! בלי עין רעה! אגיד לך את האמת, הרי נכנסת אני לבתי אצילים ורואה שם מכל טוב: רקמות, מרבדים, שטיחים, וילונות, וקרינולינות, אני אומרת לך מצוה להסתכל! הקרינור לינות שלהם הרקומות פרחים מלמעלה עד למטה. יסלה לנו ר' משה! הנשים תמיד מוצאות ענין בשטריות שכאלה (משה עושה תנועת ביטול בידה נוטל ספרו ויוצא). אבל רקמה כזו לא תמצאי בכל גבולות המדינה. אוי! הפרחים האלה הצפרים הללו, פרחי הזהב!

פסי (מוציאה את הרקמה מידי דבורה)

נחמה'לה בעצמה נתנה לך את זה?

אלתר קאצינזע

הדפוס

מחזה בארבע מערכות

עברית

אליהו חזן

הקדמה

ד. ב. מלפין



הוצאת "מסך"

ספריית תיאטרון ואמנות

תל-אביב, תש"ז

הנפשות

- ר' משה — סוכן פונדק
- פסי — אשתו
- נחמה'לה — בתם
- ר' צדוק — סבו של ר' משה
- יושקה — חייט
- דבורה — פונדקאית
- הדוכס
- הדוכס הצעיר — בנו
- ידידו של הבן
- הלץ
- הכומר
- הרב
- הגיבן
- החיגר
- הגבאית
- סוחרים
- אציל א'
- אציל ב'
- שופטים
- הארולד
- חוטב עצים
- הזקנה
- נזירים

פסי

טוב ילדתי לא אתקש, אבל רחמי על אמי. (נגשת למרפסת)
אוי ואבי לי.

נחמה

שטריות? מגין לך שאני מדברת שטריות? וכי יודעת את
את חלומותי?

מעמד ד.

(דבורה נכנסת ובידה איזה מלבוש)

דבורה

אני מחפשת אותו פה ושם ובסוף מצאתיו בעגלה.

נחמה

את מי?

דבורה

את המלבוש שלי, נו, נחמה! נשמתי, העגלה מוכנה,
עלי להספיק לפני הדלקת הנרות. בין כה וכה מצביעים עלי:
הנה הולכת הגוייה! הלאוי וכה יזכו לראות פת לחם בביתם
כמו שראו אצלי דברי טרפה! אבל נחמה! נשמתי, אינני
יכולה לזוז מכאן, עד שלא אדע את כל סיפור המעשה בדיוק
על כל פרטי פרטי. אחרת, ימצאו אותי מתעלפת (מושיבה את
נחמה על הספסל). נו, מהר, נחמה! מהר, השבת לא תחכה
לי.

נחמה (מצחקת)

ראו נא את הלהבה שנדלקת בעיניה! כמו שני שפנים
מנצנצים בעיניה! מה את משחקת כאילו היה זה סוד חשוב?
היה אצלי הדוכס הצעיר, היה, ובכן, מה?

דבורה

אוי, אפשר להתפקע ממנה! וכי דבר קטן הוא בעיניך?
הדוכס הצעיר? הידעת את מי זה הדוכס הצעיר?

נחמה

מה יש כאן לדעת? גוי כמו כל הגויים!

דבורה

אוי, אני מתעלפת! הרי זה הדוכס! השר על כל השרים!

נחמה

אם כן ישמה הוא, מה השמחה הזאת עליך?

דבורה

אוי, ילדה שכמותך! הידעת את מה את שחה? איזה מזל
לפריצים! צריך לבוא בדיוק בזמן שאבא ואמא אינם בבית!...

נחמה

אף אחד לא היה בבית, אפילו זלטה המשרתת כאילו
התנדפה פתאום. ברגע הראשון חשבתי לקבור את עצמי מרוב
בושה, הרי הייתי לבושה רק בשמלה תחתונית!...

דבורה

אוי, מזל של פריץ!

נחמה

מה זה האיר לו כל כך המזל?

דבורה

אוי, עגלה פתיה! לוא אבא ואמא היו בבית, מאחורי
שבעה מנעולים היו סוגרים אותך. אוי, בשמלה תחתונית!...

נחמה

חרפה ובושה! השמלה היתה קצרה מאוד, וגם יחפה הייתי.

דבורה

הגידי לי, נשמתי, כיצד הסתכל בך הדוכס?

נחמה

ככה... בעינים... חייך וסלסל את שפמו.

דבורה

ככה? סלסל את שפמו? נו? ואיך הוא נראה, יפה?

נחמה

כן, יפה מאוד.

דבורה

איפה? מי? מה? מצאת מי שיראה ויתן, הסתובבתי קצת.
פתאום אני רואה משהו, בפניה על השולחן. — כלך נחמה! לה?
— שואלת אני — שלי — אומרת היא — קודם זה מאוד מצא
חן בעיני ועכשיו לא איכפת לי שום דבר!...

פסי

כך בפירוש אמרה? אני תיכף!...

דבורה

מה איכפת לך פסיניו? עגלה פתיה! אבל הגידי נא.
פסיניו! הרי רק אשה אנוכי, אולי בעזרת השם בשעה מצלחת.
מזל טוב? הא? פרוכת?

פסי

מה את שחה דבורה? לך? לא הייתי מבשרת
לך ראשונה?

דבורה

ואני חשבתי אולי, נו, ישלה לכם השם יתברך את הזיווג
המאושר והמוצלח בשעה טובה! פסיניו! אציה לרתום את
העגלה. שבת שלום לך! שבת שלום.

פסי

שבת שלום על כל היהודים!

דבורה

סלחי לי את ביקורי הפתאומי בערב שבת, מה לעשות,
פסיניו? הפרנסה! הנה מוכרחה אני לרוץ עכשיו אל הכומר
לעשות חשבון. הרי, מאז שנסתלק התלמיד החכם שלי...

פסי

אל תחטאי בשפתין דבורה! תהיה לך על שלא שכחת
אותנו! סעי לך לשלום דבורה! (דבורה יוצאת) סעי לך
לכומר שלך! מה לך ולפרצופך הטמא ולבית יהודי? השמעתם?
התלמיד החכם שלה! מי לא הכיר את אהרלה הככור?

מעמד ג.

(נחמה יורדת מהמרפסת וכד הלב בידה)

פסי

לסבא? ליער? טוב, בתי!

נחמה

כן, אבא אמר.

פסי

ובעצמך לא ידעת?

נחמה

כשאין רואים אותו שוכחים, כמו צל הולך.

פסי

איזה מין דיבורים משונים? דבורה זאת, הלאוי ששם
יהודי לא יכירנה! חוטפת בידיה הטמאות את עבודתה הכשרה
של ילדתי מתחת ידיה.

נחמה

לא נכון, אמא, לא עבדתי כלל.

פסי

אבל מדוע? שמעי לאמא, בתי! קחי אתך את חוטי המשי
ובזמן שסבא יגנן בפני הצפרים, תשבי לך ותרקמי. הרי צריך
לגמור עד ראש השנה.

נחמה

אלהים יודע!...

פסי

אוי ואבי, איזה מין דיבורים! טפו טפו טפו! ילדתי! איזה
מין דיבורים משונים אני שומעת מפין. הוציאי את השטריות
מראשך!

נחמה

קחי, אמא, את הפרוכת הביתה, אולי מהר, במוצאי שבת?

נחמה

מאין לי לדעת זאת? את היית יודעת יותר טוב ממני.

דבורה

ועד איך הייתי יודעת! אבל מי רואה אותו בכלל, הרי זה עתה חוזר מחוץ-לארץ. היה בכל מדינות העולם. אומרים שלמד שבעים לשונות! מספרים שלמד אפילו לשון הקודש אצל רבנים!

נחמה

לשון הקודש? גוי ולשון הקודש?

דבורה

נסים ונפלאות מספרים עליו. יש אומרים שהתגייר בחוץ לארץ.

נחמה (כהורהרת)

כן, הוא יפה מאוד!

דבורה

כוצא הן בעיניך?

נחמה

כן.

דבורה

ראו נא! גוי ואיזה עינים יש לו?

נחמה

עינים... ככה... ערומות...

דבורה

איך?

נחמה

ערומות.

דבורה

ספוי! הכביעת דיבורים! עינים ערומות!

נחמה

ומדוע לא? הנה יד ערומה? רגל, ומדוע לא עינים?

דבורה (מושכת כתפיה)

גוי ואיך נפגשתם?

נחמה

יבתי על יד הקערה ורחצתי רגלי. פתאים אני שומעת רעש והמולה בחוץ, גלגלים, סוסים, מרכבה נעצרת וצעקה:

מושק! ובמין כעס סכה. רצתי החוצה —

דבורה

גוי וראית אותו?

נחמה

מרכבה ראיתי, רתומה לשלושה סוסים ובמרכבה שני אצילים צעירים, במושכות החזיק סטאך הצייד בכבודו ובעצמו. את יודעת, סטאך, בעל זקן הלחיים. אימה נפלה עלי. על המרכבה מאחור עמד קוף לבוש בגדי שרד אדומים, פלבל בעיניו וצחק בחריקת שיניים.

דבורה

אוי ואבוי! על ראשי כל כונאי!

נחמה

הקוף היה נראה ממש כמו בן-אדם. דיבר במין לשון משונה, שכנראה רק האצילים מבינים אותה...

דבורה

פלאי פלאים! גוי ומה הלאה?

נחמה

אחד האצילים התרגז על כך שמושק לא יצא לקבל את פניו בלחם ומלח.

דבורה

גוי, ודאי! הרי אורח הוא!

נחמה

ואני לא ידעתי זאת. לו ידעתי הייתי אני מביאה לו לחם ומלח.

דבורה

גוי? איי ואבוי! ההרגז עוד יותר?

נחמה

לא. הצטחק ואחר כך הצטחקו כולם. אפילו הקוף הצטחק. ואני רציתי לבכות. פתאום אני נזכרת שאני בשמלה תחתונה, איזו בושה! רציתי לברוח, קפץ הדוכס הצעיר מתוך המרכבה נתקל במטהו עד שכמעט נפל, פרצתי בצחוק —

דבורה

אוי ואבוי!

נחמה

תפס אותי הדוכס הצעיר בידו ושאל לשמי. אמרתי לו: נחמה'לה. אמר לי: את נערה יפה! וזקף עלי זוג עינים כאלה... בהירות... ערומות, כאילו הוריד זה עתה שמיכה מהעינים... מה את רועדת, דבורה?

דבורה

לא כלום... הרוח...

נחמה

נכנסו כולם לפונדק וציוו להגיש להם. ייךדבש.

דבורה

אוי, ספרי, ספרי בשמתי, את כל הסודות שלך!

נחמה

איזה סודות? הוא אמר שהוא שותה לבריאותי.

דבורה

גוי? ומה ענית?

נחמה

מה יש? אינני יודעת לדבר עם אנשים? אמרתי שאני שותה לבריאותי, ושתיתי. את יודעת, זה היה ייךדבש ישן נושן, קסטיליאני מהמרתף. גוי, וזה הכה ממש על ראשי.

דבורה

גוי? מה השתקת פתאים?

נחמה

אצלי, דבורה, זה מעורר אילי צחוק, ולי היה לא טוב הדוכס הצעיר תפס אותי ונשק לי ואני רציתי... לא ידעתי מה רציתי, לבכות או לצחוק. הרגשתי כאילו האלהים ירק לתוך פני. רציתי לברוח. הופיע הקוף על יד הדלת, פהתי ומרוב פחד חיפשתי מחסה אצל הדוכס הצעיר.

דבורה

גוי? גוי?

נחמה

הוא נשק לי עוד ועוד, על העינים, על הכתפיים. על הלחיים, אולי חמש פעמים. אוי עכר פעמים.

דבורה

מי זה סופר במקרים כאלה...

נחמה

וכל נשיקה כמו חותמת אבן. גוי, אחר כך קם ונסע לו.

דבורה

עכשיו אני מבינה מדוע הפרכת לא איכפת לך.

נחמה

עליך לדעת איזה מין אנשים הם הפריצים האצילים, איזה עולם אצלם, עולם של ציד ושל כפמים מסולסלים ושל קיפופ ואיך נפקחות פתאום העינים לאחר כתיית ייךדבש קסטיליאני עתיק. ואיך זה כשיושבים על ברכיים של דוכס צעיר.

דבורה

אוי ואבוי, מאחור אני מוכיחה לרוץ.

נחמה

ואני כמעט שכחתי את כד החלב בשביל סבא.

דבורה

בואי נחמה'לה, אני אקח אותך בעגלה. הרי זה בדרך. את אומרת איזה בין אנשים הם, אנשים אחרים, מנהגים אחרים, לפעמים זה נראה משונה אבל כשמחרגלים קשה להגמל. אגב, נחמה'לה, כול! לכל דרוש מול! גם לפריצים. (שתיהן מסתלקות).

פסי

גו שב לאכול ואל הבזבו זמן. המביא אתה לפחות פדיון הגון הביתה לשבת?

יושקה

שכה אחיה, פסניו, כבעה זהובים וארבעה עשר גרושים (כוציא ארנקו).

פסי

אוהו! אמא שלך השבע נחת ממך. אשה פקחית אמא שלך.

יושקה

זהו הדבר שאני טוען. למה לי לבלבל את מוחי עם הסד ידוע מי, אם ירצה השם אגיע בכוחות עצמי לתכלית.

פסי

הנה אתה מדבר כבן-אדם. אני מתמיד מחשיבה את אמן.

יושקה

ובכן, תשאלני, מדוע אני מתהלך אלמן צעיר ואינני מתחתן, אגיד לך... לחיים! שמתי עין על מישהי, אלא מה שהשם יתברך ירצה רק לעזור לי.

פסי

בחיך! עם מי אתה מתכוונן לדבר?

יושקה

כוטב שאגיד לך מי מתכוונן לדבר אתי. (הפסקה). גו ואם אגיד לך, דבורה הפונדקאית, תאמיני לי? עסק שמן? הא? שכה נחיה כולנו. מה? לא מוצא חן בעיניך? ידעתי קודם.

פסי

אגיד לך את האמת, יושקה, אתה אינך שוה יותר ממנה, אם אתה מזכיר את שמה, בחור כמוך, בעל פרנסה כזאת, בלי עין רעה.

יושקה

זהו בדיוק מה שאני טוען, האינני יהודי הגון? אלא מה, נכנס לפעמים לבית המרוח? הרי בעל מלאכה הנני, גו, והיא שולחת לי שדכנים.

פסי

גו? ומה ענית להם לשדכנים?

יושקה

ענית להם שיהכו קצת, עד שתקבל רשות מהכומר שלה...

פסי (בצהוק)

כך ענית?

יושקה

פסניו! הראית כבר בחיך שמישהו משתכר מלחם רדגים? ואצלך אני משתכר. יושקה הוא לא סתם מישהו, יושקה, ברוך השם, חסך כמה זהובים והמזל, כיצד את אומרת, הוא בקדי אלוהים. הנה הסבא ר' צדוק, היה בטלן אחד גדול, בכל זאת כשרק רצה הבורא מצא חן בעיני הפרעיים, וברוך השם...

פסי

גו שתוק כבר שתוק!

יושקה

לשתוק? מדוע לשתוק? להיפך! רק התחלתי לדבר, מה יש? כל כך קל לדבר? בעצם, מזכר רציתי לטווחה, ועכשיו מכיוון שהוסר המנעול מעל פי, דוקא אדבר ויהי מה, לחיים או למוות.

פסי

מה זה כל כך לחץ עליך? דבר כבר, דבר.

יושקה

ובכן, שמעי, פסניו, יושקה היה רוצה, כמו שאת רואה אותו לפניך, היה רוצה לשלוח שדכן, גו נחשי למי? אליך, פסניו, אליך ולר' משה, משום שנחמה'לה שלכם יושבת אצלי כאן. (מראה על לבו). מה? את מתרגזת? וכי אינני יהודי? אל אלהים! מה התלקחת פתאום? מה יש? עדיין לא קרה שום דבר רע, רק בצחוק...

פסי

אתה חייטון שכמותך והוה הגמל בעד לבי השוב? אתה

מעמד הי

(מהשער ככול מופיע יושקה, חייט כפרי, מאובק, מיוזע, על שכמו הבילה קצורה למקל).

יושקה

אי, מול כול, טוב להיות עשיר, מחיה נפשית, טעם גן עדן! ריחות הכבת מתפשטים בכל האברים, דגים ממולאים, מפולפלים, מביצלים. אי, אי, ראש קרפיון עם חזרת, עוגג שבת, מעין גרעדן, אין כה לדבר.

פסי

למי אתה בדבר שם, תלמיד-הכס?

יושקה

אי, פסניו, הכלום וכל הברכות על ראשך! שכה אחיה, פסניו, מאוכר הוא האדם הסר לאהלך! בידים ריקות לא יצא משם. כלפי בה אני אוכר זאת? כלפי אחד עמל, חייט, יתום כמסוגל הוא לבלוע כור הבור ומהבוקר לא בא אוכל אל פיו פרט לכוסית ייט ולביבה קרה.

פסי

אל תפספס. על אחד חייט, הגד לו להיט שלך שיטב ויהכה קצת, מה שלום אמך? אשה פקחית אמא שלך.

יושקה

מה העוזר החכמה כשאין בריאות, עבר זמן בטל קרבן, כשאדם מזדקן לא יעזור שום קוסם!

פסי

ראו נא, ראו! יושקה ופסוק בפיו! גו, תלמיד-הכס, לך ליטול ידך. (יוצאת).

יושקה

פסניו, השמעת חדשות?

פסי

מה למשל?

יושקה

חדשה כזאת, שאני זכאי לכוסית ייט.

פסי (מאמרפסת)

גו, דבר כבר, דבר!

יושקה

בכפר מדברים על כך שהדוכס הצעיר חזר מחרץ-לארץ, צריך לשאול את ר' משה, אומרים, שהוא לבד עם בישיבה, האמת הדבר?

פסי

טפו על ראשך! ראש חייט שכמותך! זה למעלה משבועיים שחזר וזה למעלה משבוע שביקר אצלנו.

יושקה

מה את שחה? הפסדתי את הכוסית! (פסי יוצאת) אי, יושקה, הפסדת כוסית. (מרוב התרגזות צובט בהלחם ותוחב לתך

פיו, יושקה יוצא, נשמע קולו הגס וצהוקו של קאזיק המשרת).

יושקה (מהחרץ)

הי, קאזיק! מה שלומך? לתפור בשבילך? תכריכים אם ירצה השם... במהרה בימינו ובזמן קריב... מה? אינך מבין? זה לא יזיק לך. (על המרפסת מופיעה פסי עם האוכל בשביל יושקה. נשמעת יריה מרהוק. יושקה קופץ על הבמה כשקצה גלימתו בידו, נפתח פחד מות, נשמע צהוקו הגס של קאזיק).

פסי

טפו טפו טפו! מי זה ירה אחריך, יושקה?

קאזיק (מהחרץ)

הדוכס הצעיר, הה, הה, הולך לצייד, זה חה חה... יושקה ברח...

פסי

שב כבר לאכול, גבור שכמותך!

יושקה (לעברו של קאזיק)

מה אתה צוהל שם כמו טוס? את חושבת, פסניו, שבאמת נבהלת? דבר גדול יריה! אלא מאי? זה בא באופן פתאומי כל כך.

משו להשתדך לבתי? אוי משה משה! בחיך בוא הגה ותשבע נחת!

יושקה (קופץ ממקומו)

נו, ואם באמת? מה יש? וכי אינני יהודי ככל היהודים? וכי אינני מרויח את לחמי בויעת אפי?

מעמד ו'

משה (על המרפסת בכנדי שבת)

שוב ירו, ודאי הדוכס הצעיר. שלום עליכם, יושקה! אני מתכונן בקרוב להפוך את מעיל החורף שלי.

פסי

איזה מעיל? איזה חורף? מוטב שתשמע איזה דיבורים הוא מדבר, הרי הוא מתכונן להשתדך לבתך! וכי לא נאה לך להיות חותנו של יושקה? נו? מה אמרתי? מה טענתי? משה.

משה

אל תצעקי אשה! ששה! יושקה, ההשתגעת לגמרי? ואולי סתם חוצפה של חייט הא? כיצד הגעת למחשבות כאלה?

יושקה

אתה, ר' משה, הרי גבר הנך, הריני יכול להגיד לך, לא כלום! סתם! דיברנו, אמרתי, מה יש? הרי לא עשיתי כל רע.

פסי

אוי ואבוי! כל אחד יבוא... מי מכיר אותה, מי יודע אותך?

יושקה

מי זה, כל אחד? ואת מי את לא מכירה פתאום? מה יש? האם אינני יהודי כשר כר' משה? ואם אינני גביר כמוך ולא למדן כמוהו, מה יש?

משה

קודם כל אל תצעקי! את כשרותך איש לא בדק והיא גם לא נוגעת לי, ואת, פסי, מה התרתחת? עדיין לא לוקחים את בתך בכוח. ואתה, יושקה, אם באמת פיקח הנך, שמע מה שאומרים לך: שא מהר את רגליך על כתפיו והסתלק מכאן מרש! וכף רגלך בל תעיו לדרוך על סף ביתי! במשפחה שלי, ברוך השם, לא היו בעלי מלאכה והם ושלום לא יהיו עם בן תורה אשתדך! שנורר שכמותך!

יושקה

טוב, טוב אבל כך לדון אותי ברותהיך? כך לבייש אותי?

משה

מי מבייש אותך? אתה מבייש אותי, בור ועם הארץ, מחוצף שכמותך! הסתלק מכאן!

יושקה

ששה, אני הולך בעצמי, אל תגרש אותי! מה מגיע לך? קח גרשם! קח זהובים! בעד החלה, בעד הדגים ובעד הי"ש. (מוציא מטבעות ככיסו וזורקן כלפי משה).

פסי

משה! אני מתפקעת! הוא רוצה לשלם לנו בעד טוב לבנו! הבו לי מקל!

משה

מסורף שכמותך! אתה תשלם לר' משה הסוכן? לר' משה מכניס אורחים? לר' משה תלמיד-הכס? (פסי ומשה מתקרבים ליושקה הנסוג אחורנית ומתגונן במקלו).

מעמד ז'

(מימין מופיעים הדוכס הצעיר וידידה, שניהם בכנדי ציידים, רובי ציד על כתפיהם, עם כניסתם הספיקו לראות את סף המחזה בין יושקה, משה ופסי. מצטחקים).

דוכס צעיר

מה טובו איהליך יעקב!

ידיד

משכנותיך ישראל! (משה ופסי משגיהים באורחים, נדהמים, לפתע משתהוים עמוקות בפני הפריצים).

משה

האדון הנאור! אדוני האציל! ער השרים! (הולך ומתקדם תוך השתחוויות, פסי אהריו) כמה שמח אני! כמה מאושר! כמו מלאך מן השמים נפל האדון הנאור אל בין כהלי ביתי. מתי חזר הנאור מחוץ לארץ? איך בילה בארצות הרחוקות? הרי עזב אותנו כמעט ילד, וחזר בחזר עם שפס, איזה שפס יפה! איזה שפס אציל! כמה יפה וכמה אדיב וכמה עדין, שלא שכחת אותנו!

פסי

אך! אך! אך!

דוכס צעיר

כך מקבלים את פני הדוכס? כמה דברי חנופה וזה הכל? אחרים היו בונים שער כבוד בכניסה לכפר! היו פורשים שטיחים על הדרך! היו זורים מלח על הכביש ומובילים אותי במזחלת אל תוך הכפר! וכי מעט הסדים גמלנו אתכם במסרנו לכם את הפונדק בחכירה לצמיתות? מה אתה שותק? ואיפה לחם ומלח?

משה

אוי, פסיניו, האדון הנאור צחק! הנה אני רץ!

דוכס צעיר

עצור, מושק! לאן אתה רץ? אני מוותר על לחם ומלח אתה הגד לי אם אתה באמת מרוצה מזה שבאתי אליך?

משה

מה שייך מרוצה? מאושר אני! האדון הנאור אינו מאמין לי? אוי, כמה אני שמח! כמה אני מאושר! אני רוקד מרוב שמחה! הגידי, פסיניו, הגידי!

פסי

האח! אה! אה!

דוכס צעיר

עדיין אינני רואה אותך רוקד, לו הרבי היה בא, היית כבר רוקד באמת!

משה

את שומעת, פסיניו? איזו דיבורים! זהב ממש! נו, פסיניו, כי כי כי!

פסי

נו, משהניו, כי כי, אם זה רצוני לו, גם לי ניהא!

משה

אוי, אדוני הנאור! אני שמח! אני מאושר! (מתחיל בתנועות ריקוד).

אגיל ואשמח בישרעה וגאלה.

פסי, אוי פסיניו, הסתירי את הבחולה.

פסי

שמעתי דבריך בעלי היקר,

היכף ומיד יסודר הדבר.

דוכס צעיר

עצור, מושק! זה לא נקרא ריקוד! איך כתוב שם ברשימי, ויאכלר, כלומר, העמידו פנים כאילו אכלו.

משה (נדהם)

את שומעת, פסיניו? הנאור יודע גם לשון הקדש!

דוכס צעיר

מה הפלא? לומדים, יודעים. לו היו מלמדים אותך לרקוד, היית גם יודע. אבל אין דבר. אני אלמד אתכם, הביאו כנור או חליל!

משה

האדון הנאור! הקדוש! לרקוד יודעים אנחנו, אבל לנגן, מימינו לא ידענו, נכון, הסבא ר' צדוק, יודע לנגן על כנור. הזוכר הנאור את ר' צדוק הזקן?

דוכס צעיר

העדנו חי, הזקן? הבא הנה את ר' צדוק עם כנורו!

משה

מה פירוש להביא? הוא הלך עם כנורו ליער לנגן בפני הצפרים, הרגל כזה אצלו, לא עלינו כי כי כן, אבל הוא יבוא עוד מעט. תיכף יבוא! אולי בינתיים כוסית יינדבש? חתיכת דג יהודי, מחיה הנפשות? אוי, אוי! אורחים כאלה!

דוכס צעיר (לידיה)

מה דעתך?

ידיד

היהודי מדבר לענין, קצת יבש בגרונו, לאחר הריצה על פני היער מסביב לאגמים.

משה

אולי יואילו האדונים להכנס פנימה?

דוכס צעיר

לא, מושק! כאן האויר יותר צח, איפה יין הדבש שלך, הבא לנו מהמין המשובח, שבתך כיבדה אותנו בעת שהיית ביאריד, כא כא כא.

משה

אוי ואבוי, פסינו! איפה מפת השבת? (יוצא).

דוכס צעיר

איזו אומה! (מוריד רובהו, שניהם מתישבים על הספסל).

ידיד

פקחוב.

דוכס צעיר

בני בליעל.

ידיד

פהדניב.

דוכס צעיר

מהוצפים.

ידיד

ערומים.

דוכס צעיר

עלי לא יערימו, הם עוד ירקדו אצלי!

ידיד

כפי שאני רואה הנך מתנקם בסנטימנטים שלי ושלך ליהדות, בזמן היותנו בפריס. מה קרה לך? הריני מתקשה להכירך.

דוכס צעיר

האחירה המקומית השפיעה, שטפה, גרפה את כל הסנטימנטים שלי, כאן אציל הנני ומסביב הכל עבדים. אגב, רב המרחק בין יהודים ליהדות. הזוכר אתה את הרבי הזקן בפאריס? הוא קרץ מחומר אחר לגמרי, הזוכר אתה את דרשותיו? היה בו משהו מאחד גדול, קדכון, משהו ממש, משהו כזה אשר אסטט נוצרי מוכרח להתפעל ממנו. בחיי, צדק אבי בלעגו לפנטזיות היהודיות שלי, מושק הנושא של האמת הצרופה! האמת האבסולוטית! כא כא כא הנה הוא הולך! הסתכל בפרצופו!

ידיד

מה אתה צוחק? הנה הוא מביא משהו מושק מביא משקה, כא כא כא.

משה

(נכנס ובידו סס כסף, ועליו גביעי כסף וכד יינדבש) אורחי היקרים! הנאורים! הנה באה פסי עם מפת השבת.

דוכס צעיר

נעשה ונשמע, קודם המשקה ואחר כך המפה, יהודן.

ידיד

שמע נא, מושק! האם אתה בעצמך תשרת אותנו?

משה

וכיצד אחרת? כשבאו המלאכים אל אברהם, האם לא הביא להם בעצמו מים לרחוץ רגליהם. ולא הגיש בעצמו את המזון לסעודה? איך יכול להיות אחרת?

ידיד

לו היינו אנחנו אורחי אברהם לא היינו מסכימים לכך, בשום שלאברהם היתה אשה יפת תואר ושמה שרה.

משה

כי כי כי, וכי עומדים האדונים על כך שדוקא פסי תשרתם?

ידיד

מה לי פסי ומה לי טורה? בת יפה יש לך!

משה (מתחלחל)

לי בת יפה? בנות יפות יש רק לאצילים, אצלי נערה מכוערת ולא מוצלחת. עד שהיא תגיש משהו תפול שלוש פעמים בדרך, חרפה ובושה! פו!

ידיד

ואנחנו רוצים באמת לראות, כיצד היא נופלת...

משה

אבל, אדוני הנאור! הרי לא תרצו לגרום לי חרפה כזו. אגב, הילדה איננה בכית. הלכה לסבא, ליער.

דוכס צעיר

בואו, נלך ליער ונחפשנה!

משה

לאן אדונים? היא תיכף תבוא, תיכף ומיד! אני נשבע לכם ביהדות שלי.

דוכס צעיר

ביהדות? מה זה יהדות?

ידיד

מין סחורה שכזו!

משה

כי כן, האדונים מתלוצצים, האדונים יודעים יפה מאד מה זאת יהדות.

(פסי נכנסת עם המפה, שניהם מתעסקים בשולחן).

פסי

ישתו נא האדונים לבריאותם ויבושם להם!

דוכס צעיר

להיים! לא רע.

ידיד

להיים, מושק!

משה

להיים! להיים טובים ושלום!

ידיד

אפשר לשתות מהמשקה שלך, לא רע.

משה

האח, לא יאמן כי יסופר, סיפרו שהנאור ידע שבעים לשון.

דוכס צעיר

שבעים לשון ידע רק שלמה המלך.

ידיד

היהודון מרגיש כבר כמו בכית!

פסי

לא. אדוני הדוכס! זה לא ילך! ואת, מה את צומדת כמו גולם? מכרעת שכמותך! הכנסי מהר לבית, הדוכס הרי לועג לך!

משה

אדוני! אל נא תגרום לי חרפה זו!

דוכס צעיר

לנגן ולרקוד! מי כאן הדוכס, ומי העבד?

נחמה (מתפרצת)

עזבו אותי! יש לי שכל משלי! אל תגידי, אמא, שאני בכוורת, שקר! אני יפה ואתה, אבא, אל תדבר, על חרפה, אין לך כלל רגש של בושה, אם אבא ואמא רוקדים כמו דובים הסבא מנגן, נאה גם לי לשבת על ברכי דוכס, (רצה לדוכס, כתישבת על ברכיו), מה עוד? לחבק? לנשק? איך? ככה?

ידיד

כא כא, איזו זריוות! נו, מושק, מה זה יהדות?

נחמה

אולי לא טוב עשיתי? למדני ואדע יותר טוב, יותר חוק! (משה ופסי נדהמים, צדוק מניח כנורה, תוקע ידיו לתוך השרוולים).

דוכס צעיר

לנגן! לרקוד! זה עתה רק התחממתי, למוזג יין! מושק! צדוק!

צדוק (מסתכל לשמים)

שבת!

משה (שב לאיתנו)

שבת!

דוכס צעיר (קם בריתחה, דוחף את נחמה'לה הצדה, פסי סוחבת אותה מסם)

מה? אינכם מציינים לדוכס?

צדוק

לא ינגנו ולא ירקדו, שבת!

דוכס צעיר

רקוד ירקוד וגם ינגנו, ולא — — —

ידיד

מה ההתרגזות הזאת? שתית יותר מדי.

דוכס צעיר

עזוב אותי! הרצפה זאת לא אסלת להם לעולם, סור ממני!

צדוק

מה אתה חושב לך, דוכס? האין אלהים בשמים?

(הדוכס הופס את רובהו, מכוונו לצדוק, צדוק כסיט את הסטריימל אחורנית, תוחב את ידיו יותר עמוק אל תוך השרוולים, מודף מלוא קופתו, משה נבהל, רץ ומחפה בגופו על צדוק).

משה

שבת! שבת! שבת!

ידיד

אציל! איזו שטויות? היצאת מדעתך?

דוכס צעיר

סור ממני, ידיד!

ידיד

ואם לא? לכו הצדה, יהודים (דוחף בחוקה את ידו של הדוכס, הרובה פולט יריה) לכל השדים! מה שעלול היית לגרום!

דוכס צעיר (מתגודד)

שתוק! אל תדבר אלי!

ידיד

לכו לכם, יהודים (משה וצדוק הולכים לאס למרפסת, הדוכס הצעיר צונה על הספסל, כסתיר פניו בידיו).

ידיד

נה, בוא כבר! יותר מדי התעכבנו כאן, משעמם ומסוכן.

דוכס צעיר (מייבב)

גורא ואיום!

משה

באמת, כשם שאני יהודי, האדון הנאור הרי בא מהעולם הגדול, נפגש עם כל האנשים הגדולים, מה כדברים שם על אחינו בני ישראל? כלומר, לא עלינו, חס ושלום, אלא על היהודים האדומים מעשרת השבטים אשר מעבר לסמכטיון?

דוכס צעיר

וכי מה היית רוצה, מושק, שידברו עליכם? מה יש לדבר עליכם?

משה

אני מתכוון, כלומר, מה התכלית? אני מדבר כאח אל את, מה התכלית? בכל מקום אורח לא רצוי ולא מוזק, חיים תמיד בפחד וחרפה, איזה טעם יש לעבודת הבורא? באצב של הפקד,

הרכוש, אשה וילדים, כלומר, מתי? אני מתכוון, השמע האדון משהו בעולם הגדול על משיח?

דוכס וידיד

על משיח?

משה

כן, משיח, איזה פנים היו ליהודי לולא הצפיה והתקווה למשיח?

ידיד

מה דעתך עליו?

דוכס צעיר

הוא מתלווצץ.

ידיד

הנה בא כנראה צדוק הזקן.

מעמד חי

(צדוק הזקן נכנס, לבוש בגדי שבת, שטרימל על ראשו, ספר תחת בית שחיו, כנור בידו השנייה, משגיח פתאום בפריץ, משתחווה).

צדוק

שלום לאדון הנאור! שלום לידידו! צדוק הזקן חייב לברך על שזכה לראות שוב את האדון בבית. הזוכר עוד הדוכס את צדוק הזקן? כשצדוק היה נכנס לארמון היה הסבא הישיש זורק הכל ומתישב לשהק בשחמט עם צדוק, אתה היית עוד ילד קטן.

דוכס צעיר

עברו חלפו הימים ההם, צדוק הזקן, עכשיו על כל אחד לדעת את מקומו, יהודי הוא יהודי ואציל הוא אציל, ועכשיו אנו כחכים לכנור שלך, עליך לשמח אותנו, ואתה, מושק, קח את אשתך והראה לאצילים את כוחך בריקוד יפה, בריקוד, מה יפית? נו! אחת שתיים!

צדוק (מדוכא)

אם האדון מצווה לנגן, מילא, אבל מה הכעס הזה? אפשר היה להגיד את זה בנחת, ממילא הייתי מנגן בפני האדון הנאור.

דוכס צעיר

נה, מושק! סורה! לרקוד בפני הפריץ! הדוכס רוצה לשמח! יד רחבה לדוכס, הנה! (זורק כסף, צדוק עומד בפניה ומנגן נגינה עלובה, משה ופסי רוקדים בעליצות מעושה, פסי עצבנית ומרמזת ימינה, מקום שם הופיעה פתאום נחמה'לה).

מעמד טי

(הידיד מצביע על נחמה'לה).

דוכס צעיר

או! נערה יפה, נחמה'לה, התגעגעתי אליך! לרקוד מושק! לרקוד! לנגן, צדוק, לנגן! ואת, נערה חמדה, בואי הנה ושבי על ברכי! אם להתהולל, אז להתהולל! אין דבר! הדוכס יכול לשלם בעד הכל! (נחמה'לה צועדת לקראת הדוכס, משה ופסי חוסמים בפניה את הדרך).

זה כבר יכאב!

נחמה

אוי, אבא, רק לא לבית היהודי! רק לא לבית האפל! אני אשרוף אותו. אור יהיה בכל פינה! (נעלמות בתוך הבית, בכי חנוק. נרות שבת מופיעים בחלון, הפסקה כמעט חושך).

מעמד י"ב

(צדוק ומשה באים לאט בצעדי שבת מתונים, שרים כחולמים):
שלום עליכם,
מלאכי השרת,
מלאכי עליון,
ממלך מלכי המלכים — הקדוש ברוך הוא.

מסך

מערכה שניה

(חדר תורכי בארמון הדוכס, על הקירות כלי נשק מציגים שונים, תמונות אבות המשפחה, מסבאל הלון רחב, על יד הקיר בקבוקי יין, על הרצפה עור דוב, כריות, סולחן תורכי וכסאות נמוכים, כשחק סרטיסט, הלך עם כובע פעמונים על ראשו כסיר את האבק מעל התמונות).

מעמד א'

לך (מתקרב אל כד היין שעל יד סולחן הסהרמט)
יין! אני כבר הפכתי לטבין מומחה בייך... ממש כמו הדוכס עצמו, למרות מעמדי הנהרות. אה! תחי דבורה! אינה מוניחה אותנו, אבל רק שהדוכס אינו סומך לגמרי על הוסי המעודנים. לך, אומר הדוכס, ייעוד נעלה בחיים, לסבול בעד האמת, והוא מחלק לי סטירות בידו האצילה. בעד כל אמת שאני אומר לו בפניו — בוך! לפי מעמד האכרים שלי, עליתי לדרגה גבוהה למדי, אבל הסטירות כואבות. (מתקרב לתמונות) נו ידירי היקרים! הנני מקוה שהנכם תלויים במצב רוח מצויין... הלואי והייתם כולכם תלויים כך בחייכם! מה שלומך אתה? הא? איך זה בעולם ההוא? מה שלום הסבא שלי? מה שהלקית אותו עד מוות. האם הוא מסרת אותך גם שם, נון העדן? אה, סליחה! פרדון! דקרתי אותך? ואתה שפם אדיר מסולסל, אנחנה הרי אפשר להגיד — מהותנים במקצת... חשקה נפשך באמא שלי, דוקא בליל חופתה, לא יכולת לוותר על זכותך ללילה הראשון. אכרים בכה, התחננו, כרעו ברך.

יש, כנראה, גבול לליצנות.

דוכס צעיר

לעצמי לעגתי, הרגתי אותם.

ידיד

שטויות.

דוכס צעיר

לא, לא, היינו הך, כאילו הרגתי. נדמה לי כי זה עתה נרפאתי מהאווירה המקומית, חסל פרשת אציל!

ידיד

ידידי, הפרות קודם, אל תפרינו עכשיו!

דוכס צעיר

קרא להם, אינני יכול ללכת מכאן.

ידיד (מושך כתפיו)

פאניע מושק! פאניע צדוק! הדוכס רוצה לפייס אתכם. (משה וצדוק מציצים מהדלת ומההלון) 'אתה רואה, דוכס? חיים הם, בריאים ושלמים.

דוכס צעיר (קופץ ממקומו, בהיסטריה)

יהודים, סלחו לי! אם בכוחכם לסלוח?

צדוק

אם הנך מתחרט באמת ובלב תמים, יסלח לך האלהים!

דוכס צעיר

הריני נשבע לפניכם, יהודים, ידי לעולם לא תגע עוד ברובה!

צדוק

גדולים מעשי ד'.

דוכס צעיר

אל תדברו, יהודים! אציל לומד שנים על שנים ולשכל אמיתי מגיע ברגע נורא אחד. איהיה. קר לי. שבת שלום לכם, יהודים!

צדוק

שבת שלום! הרגע, דוכס! כנראה, כך צריך היה להיות. (מוביל את משה). בוא בני! אל גדול לנו בשמים, בוא ונצא ללוות את אורחינו!

מעמד י'

(נחמה'לה מופיעה, שערותיה פרוצות, כפורה בתנועת יד את שערותיה).

נחמה

אינם! גז החלום! מי פרוע? בעצמכם פרועים הנכם! לדוכס רוצה אני? טעות, אמא? לכל הפריצים, על ברכי כולם לשבת! לחבקם ולנשקם! ארוץ על פני הכל כולה, למקומות שם האנשים יפים ואינם יודעים מה זה הטא, כי הכל שם חטא.

מעמד י"א

פס"י (בריצה)

איפה את, בתי? אוי ואבוי לי! כישוף עשו לבתי. הרי טאחר! כוכבים בשמים ועדיין לא ברכתי על הנרות! אוי אסון! איפה את? אתפוס אותך ואמרוט את כל שערותיך. אוי ואבוי לי! על עצים היא מטפסת! אוי ואבוי! שבת! (תופסת את נחמה'לה וסוחבת אותה בכוח לבית).

נחמה

סחבי! חזק חזק! מרטי את השערות, יותר חזק!

פס"י

כל תלומותי, שלי ושל אבא — חצופה!

נחמה

הכי, אמא, הכי את בתך היהודיה, טמאה בתך, טרפה! לא כואב לה.

מעמד ב'

יושקה (מתפרץ ובידו זוג מכנסיים אדומים לא גמורים) גוואלד! אלך ואצעק בפני הדוכס גוואלד! שולחים להביא בעל מלאכה ועושים אותו לעג ולקלס! הוי, אל אלוהים, אין יוצאים ככאן כל עוד נשמתי באפי? השמעתם מימיכם, מכנסיים לדוב? בניין לי לדעת את הגזרה, והיכן לתפור את הכפתורים!

כומר (מופתע)

אם כן, זה באמת נכון?

יושקה

אוי! זה אתה, אב קדוש! הלואי היה זה חלום! השמעת אי פעם מכנסיים לדוב? ובדיוק לפי מידה זה מוכרח להיות אנא, הצילני, אב קדוש! אנא, הציל יהודי!

כומר

ובעצמך אינך יכול לעזור לך?

יושקה

מה פירוש איני יכול? בעל מלאכה הנני וראש יהודי יי לי על הכתפיים, לוקחים את הבד וגזורים, ראה נא, אב קדוש, איזה אריג יקר מקלקלים! ואני אומר להם להיידוקים: אתם אחר כך תמדדו ותסמנו בגיר לבן איפה להרחיב ואיפה להצר איך יכול אני למדוד, כשהוא צועק כמו ילדת?

כומר (מתגבר בקושי על צחוק)

ובכן? ככה? בלי מידה?

יושקה

הלואי שתאריך ימים, אב קדוש! אני לפי דרכי ולפי סכלי. אם הדוב גמר כמעט חמכה אכרים היידוקים, הרי מחייב השכל ששנים מהם היה גומר לחלוטין. יוצא, שהוא הזק כמו שני אכרים, ובכך, לקחתי מידה לפי שני אכרים. (כומר ולך צוצים בצחוק אדיר).

יושקה

מה הצחוק? שיהיה קצת יותר רחב. (נופל לרגלי הכומר) אב קדוש, רחם עלי! השפיע על הדוכס שיסחרר אותי מעבדה וזו מה איכפת לו, אם הדוב יתהלך בלי מכנסיים? הגד לו שחרפה זו אני מקבל על עצמי...

כומר (ללץ)

מה אתה צוחק, רוצח! הרי זאת אמת ברת!

לץ

חה חה חה, מדוע לא האמין לי קדוש האב הקדוש? כשאומרים משוגע, האמן! (בורח ימינה).

יושקה

אב קדוש! לעולם לא אשכח לך את התסד הזה! ילדים קטנים! אם חולה ראני יתום הנני, יארציים לי היום, אני מוכרח לרוץ להגיד קדיש.

כומר

אי, יושקה, מדוע אתה פחדן סכנה האדון הרי יצחק ממך!

יושקה

יצחק לו האדון כאוות נפשו, שיצחק ובלבד שאני לא אכנה לו ידעת, אב קדוש, מה גדולה הסכנה להתחיל עם דוב.

כומר

אבל עדיין לא ראית את הדוב בעיניך!

יושקה

יפה הייתי נראה, לו ראיתי את הדוב, מה אתה חושב, אב קדוש? האם שתי נשמות ליהודי, סתם ככה מניח וביה יכול הוא להיות חייט של דוב?

כומר

בדקת, כי כי כי, אני אסוחח עם הדוכס, אולם זכור ואל תשכח את הענין ששוחנו עליו לפני כמה ימים.

יושקה

על דבורה'קה? הרי אלמנה היא!

כומר

נו? ובכן, מה בכך? הרי גם אתה אלמן הנך! ובכן זוג מן השמים!

דמעות אכרים מסריחות? הא? חכה, חכה, פריץ אציל שלי! אתה רואה את זה? וכראה על חוד מסמר בראש הפכרשת) נקודה אחר נקודה אשמידך, זכר לא ישאר ממך על הבד הזה! איש לא ירגיש בכך, בוקר אחד והנה נעלמת כליל! חה חה חה, ואת גברתי האצילה את הייבת לי חוב קטן, שברת לי צלע ובזכות זאת הגעתי לקריירה האצילה שלי. חה חה חה, את זוכרת ודאי כיצד אכרת? הוא מהלך כמו ברווז, תנו לו מצנפת עם פעמונים.

כומר (בא משמאל)

מהולל — — —

לץ

מעתה ועד עולם. אכן! הפחדת אותי, אב קדוש. עמדתי ישוחתי קצת עם עצמי, אה, עולם הפוך, אב קדוש!

כומר

למשל? רוצח סכנותך.

לץ

הנה הדוכס הצעיר יושב וקורא בספר התהילים, מתהלך עם כל מיני ספרים כיהודי, לא מזמן השאיר מין ספר שכזה בגן, אווה, פחד!

כומר

לא להבין ולא להסיג! עודנו במצב של מרה שחורה? האת! מה שנערה יהודיה עלולה לגרום!

לץ

אב קדוש! מה שנעשה בחצר! יש לו כבר כינוי, קוראים לו „פולושידק“, חצי יהודי, מספרים שהוא רוצה להיות יהודי שלם. אומרים, שבהיותו בחוץ לארץ חשב על כך, אולם הדוכס הזקן ציווה עליו לשוב הביתה. אי! כשאלוהים רוצה להעניש בן אדם! אה! הנה הוא כבר נהם!

כומר

מי?

לץ

הדוב! וכי האב הקדוש אינו יהודי? הדוכס הזקן צד אתמל דוב ביער, מחמיסה אכרים עשה קציצה אחת... נו, הביאו אותו מהיער, הנאור ציווה לצודו ברשת ולא לקלקל את טור, עכשיו הוא נהם, משתולל הופך ממש את האדווה.

כומר

נו, נו, פנטזיה של אציל! למה לו זה?

לץ

האלוהים אתך, אב קדוש! הרי מתכנים תכנית שלמה. ואשית כל ילמדו אותו לצעוד ממש כמו הייל, ואפילו לירות נזונה. וזה שאמרת, אב קדוש, עולם הפוך, הדוכס הצעיר קורא בתהילים, הדוב יורה, מאכרים עושים קציצות הדוכס ציווה להביא את יושקה החייט.

כומר

שילמד את הדוב לרקוד...

לץ

בדיחה יפה, אב קדוש. חה חה חה, לא, אב קדוש! הדוכס חשקה נפשו בזוג מכנסיים אדומים לדוב. מספרים שפעם, בחוץ לארץ, ראה הזקן תמונה כזאת: עומד דוב לבוש מכנסיים אדומים ויורה ברובה, מה שראה על הקיר, הוא רוצה כאן במציאות.

כומר

אי, פטפטן שכמוך! הרי אין חצי מלה אמת בדברך!

לץ

האהב הקדוש באמת הושב כך?

כומר

הנה אני טובר לך צלע שניה, רוצח שכמותך.

לץ

נו, נו! אב קדוש, לאט לך, רכשו של הדוכס אני, אסו!

לשבור איתי!

דוכס

נכון, יושקה? אינך מפחד מפני הדוכ?

יושקה

נכון כנכון היום, אדוני הנאור! מה מקום כאן לפחד? הרי מאחורי קיר ברזל אני נמצא. אלא מה, לו הואלת להקצות מקום במרתף או בעליית גג, הייתי תופר בשקס, הצעקות מפריעות. (צחוק).

לץ

אהא! נו, מי משקר?

דוכס

להלקות את שניהם! תנו לו איזה מקום בעליית גג, גרשו אותו מכאן, מרש!
(יושקה ולץ מסתלקים).

דוכס

נו, דודי רחימאי, שב, הי, נבל! (לץ מופיע בריצה) שח" מט, יין! דבורה הביאה היום? צריך לטעות מכל בקבוק. (לץ מביא). לחיים!

כומר

אני אינני מבין, הנאור, לשם מה המשחק הזה עם הדוכ?

דוכס

אה, יין טוב, כשהיין טוב אני מכרך עליי, אדם כזה הנני. אינך מבין? לשם מה המשחק? גם יושקה איננו מבין. הגלימות הארוכות שלכם הופכות אתכם לנשים... ומה על הענגו המשחק? נו, נתחיל, אתה עם השחורים, אני עם הלבנים. (מסתלקים).

כומר

ואני חושב כי החיים לא ניתנו לנו לשם משחק.

דוכס

אני לוקח את הרץ, למה לכומר רץ? תלוי למה, דודי רחימאי, האכר מפחד מפני הכל, אתה מפני אלוהים, אני אציל, ענג, בשבילי החיים הם משחק, דודי רחימאי!

כומר

דברי חטא, הנאור, דברי חטא! בינתיים גלית את המלכה שלך.

דוכס

המלכה שלי מכוסה היטב, במשחק, דודי רחימאי, צריך לסכן, ולא המשחק אינו אבירי! הי, נבל! (לץ מופיע) הבא מיד את הספר, הוא מונח שם מתחת לשולחן. הספר הזה, שריחו טבק ועובש. (לץ מסתלק) מזור, דודי רחימאי, אצלך חיים פירוטס רצינות, רצינות היא מורא ומורא — עבודת, חה חה חה...

כומר

דברי חטא! דברי חטא! אוי! הצריח שלי!

דוכס

אי, אי, דודי רחימאי, בלי חרטה, מהלך הוא מהלך!

(לץ מופיע עם הספר)

פה, הנאור! פה בספר כתוב שלא אני אלא יושקה חייב מלקות.

דוכס (לוקח את הספר)

פה כתוב שאתה צדק, אבל את המלקות תקבל. (מבט המור בלץ שפירושו "הסתלק") ראה נא, דודי רחימאי, איזה מין קשקוש זה?

לץ

אני הולך, אני הולך!

דוכס

ועכשיו דבר!

כומר

הנאור! גם אני אינני ידען גדול בלשון הקודש שלהם.

יושקה

אני יודע, הם... אבל מה זה כל כך נוגע לך? אב קדוש!

כומר

פשוט, אני מרחם עליה.

יושקה

אם האב הקדוש בעל רחמים הנהה ירחם נא על חייט מסכן, מדוע עלי להיות בן סכרסוט ש... אוי, אתה מתרגז? אב קדוש! ש"שה, אינני מדבר יותר.

כומר

כלב שכמותך! מדברים אליו כאל משהו הגון...

יושקה

אבל משהו הגון עולה ביוקר!

קול הדוכס (מימין)

ימינה! יותר חוק! נבל! קצת שמאלה! יותר נמוך, רוצח שכמותך! יותר, נמוך יותר!

כומר

הסתלק מכאן, יושקה! הדוכס הילך!

יושקה

טוב, אב קדוש! אני אמלך בדעתי בענין דבורה, באמת ותמנות! יושקה משהו הגון, הא? ובכן, השתדל שיושקה יהיה עוד מועיל למשהו בעולם הזה.

מעמד ג'

(הדוכס נכנס, צעדיו כבדים, פניו רעננים, שערות סיבה, שפס שחור, הלוק תורכי, בידו מקטרת).

כומר

מהולל!

דוכס

דודי רחימאי! מעתה ועד עולם אמן! טוב שבאת דודי רחימאי, רצייתי כבר לשלוח פרש או סנים. הבה נשחק בשחמט:

כומר

כיצד ישן הנאור?

דוכס

חה חה חה, ארבע עשרה שעות רצופות על צד אחד, קמתי וכל עצמותי כואבות. כמה שהדוכ עייף אותי אתמול: לו ראית איזה מין צעצוע זה? דודי רחימאי, לא יכנס לחדר הזה, ואתה יושקה, דודי רחימאי, מה אתה עושה כאן? מכנסיים? הא? מכנסיים לדוב, חה חה חה, טוב, תגמור את המכנסיים תקבל ארנק מלא זהובים, לא מלקות, חה חה חה, התפרת כבר מכנסיים לדוב בחיך?

יושקה (בהעזה ואוש)

שק מלא זהב? מה חרשב הנאור? דבר גדול? מכנסיים לדוב?

דוכס

חה חה חה, מה אתה אומר על היהודון הזה? והלץ טוען שהיהודי מת כמעט מפחד, הי, נבל! דודי רחימאי, בוא נא הנה!

לץ (נכנס ועושה העווית)

דוכס

כלום לא יעזור! חמש עשרה מלקות!

לץ (כורע ברך)

לא טהור, אה, דוכס נאור! לא טהור יהיה מצפוני אם לא אדע בעד מה המלקות!

דוכס

אין דבר, תספוג פעם מלקות במצפון לא טהור, אתה משקר, נבל, יושקה כלל אינו מפחד מפני הדוכ.

לץ

אוי לי! בעד האמת מלקות, ובעד השקר מלקות! אה, הדוכס הנאור, אני נייטרלי והנה המקום המוכן לספוג מלקות בעד נייטרליות.

כומר

גם זה מענין? הדוכס! אל נא תתרעם עלי! אני מאבד את שיווי משקלי ומנוחת עבד אלהים. אני נאלץ להגיד לך, שבנך משחק משחק מסוכן מאד. עם מי הוא מתרועע? ממי הוא לומד? הרי הוא כבר חצי יהודי! היאה כן לנוצרי? לאציל?

דוכס

אבא קדוש, אל תגזים! דודי רחימאי, אל תגזים!

כומר

חובתי הקדושה להגיד לך את כל האמת, בנך הגדיש את הסאה. בידענותו הגדולה הגיע לדרך מסוכנת וזה עלול להוביל לתוצאות חמורות ומעציבות מאד. הכל בגלל מה? אגיד לך גלויות. בגלל נערה יהודיה?

דוכס

מ'מ'ה'ה?

כומר

אם כן אגיד לך הכל. כל התחברותו עם הסוכן שלך, מושק, כל התענינותו ביהודים ויהדות, בגלל מי זה? בגלל בתו של הסוכן שלך!

דוכס (פורץ בצהוק אדיר)

אוי, דודי רחימאי, אתה מבדח אותי, בדחן אתה, לך בעל כרס עבה וגלימה ארוכה, אתה מדבר על בת יהודיה? חה חה חה! (מתאמץ לדבר ברצינות) ובכן, שמע, דודי רחימאי! אגיד לך כמה מלים בכל הרצינות, אינני מפקפק כלל בכך, שנאמנותך לאלוהים מכתיבה לך דיבורים אלה, אולם אחת

עליך לזכור! בני, הדוכס הצעיר, הוא בשר מבשרי ועצם מעצבו של אביו, אציל הוא, ומה שמותר לאציל אסור לבן תמותה רגיל. הדוכס הצעיר יכול להרשות לעצמו גם לעבור על הברידה. ומהי המידה? לעשות מה שאחרים אינם עושים ולהעצר במקום שמאיים פסק דין, כך, אתה יכול לשחק את התפקיד שלך, ואני לא, לא, אינני מתערב בעניניך הפרטיים. אבל הבין, בני הוא אציל צעיר והוא מבין במשחק לא פחות כאביו. אנהנו אוהבים משחקים רכי היקף, הוא מבין לפי דרכו, ובכן אתערב בעניניו? במה, למשל, משחקי עם הדוב או עם אכרים פרועים, או משחק בשחמט אתך יותר יפה ממשחק בני בזקנים ופיאות, בטרקטטים סכולסטיים ובשליאבה מולכה, או במשיח? ברצינות, דודי רחימאי, אם משחק של בני כל כך כרגיו אותך ומדריךך את מנוחתך ואתה רואה בו סכנה לכנסייה הקדושה, הרי כל הכבוד לבני, אני אינני שונא הכנסייה, אולם טולרנטי אני ומכבד מאוד את בני.

כומר

הדוכס יסבול גם את התגרות בנו בכנסייה?

דוכס

בעסקי אציל אינני מתערב!

כומר

ואפילו בנך יתגרה בכבודך שלך?

דוכס

או נלחם כשווים בשווים!

כומר

ועד אז?

דוכס

דודי רחימאי, אל תמרר לי את חיי! כל זמן שאני מרגיש טעם בהם, עד אז? עד אז, אישך את משחקי אני אצד דובים, אהלל את היין הטוב ואודה לאלוהים על כל טעם טובה. זה הכהלך שלך! הסתר את הצריח שלך!

כומר

הדוכס! אני כל כך נרגש שאינני יכול להמשיך במשחק. הרשני נא להפסיק ולרדת קצת לאכרים הפצועים. (נשמעת המולה הלך מתפרץ).

דוכס

מה קרה?

לך

הנאור! הדוב!

דוכס

האם זה באמת בעברית? (סוקר את הספר) כחרי הקרים האלה, והמשבצות הללה, המצאה יפה של הפניקים, מענין. אתה יודע, דודי רחימאי, מענין מאד, וקוראים את זה מיכין לשמאל?

כומר

כן, מימין לשמאל, אבל...

דוכס

מענין. והוא, הדוכס הצעיר, יודע כל זה? בני, ראי יש לך דודי רחימאי, ראית פעם תרגולות דוגרת על ברווזים? כלומר אני ובני... המרגיש אתה את הריח העתיק הנדף מהספר הזה?

כומר

ובספר הזה קרא הדוכס הצעיר?

דוכס

אלא מה? היודע אתה איזה ספר הוא זה?

כומר

לצערי יודע אני, יש גם כתובת לטינית.

דוכס

גם כתובת הלטינית? מסכת תיאולוגית, כדאי? אם כן, מה אתה שותק?

כומר (קם)

הנאור! איני יכול להסתיר צערי, דע לך, כי בזמן אחר ובמקום אחר דנה הכנסייה הקדושה ספר זה לשריפה. השמעת משהו על שלמה מולכו?

דוכס

שליאמה? שליאמה? אין אצלי יהודון כזה.

כומר

לא, הדוכס, הוא היה גרנד ספרדי, איש אמונה של המלכה אליזבת, והגרנד הזה התגייר.

דוכס

הא לך גרנד? נו? והספר הזה הוא עליו?

כומר

לא, הדוכס, זה ספר הדרשות שלו.

דוכס

מענין!

כומר

לא, הדוכס, לא מענין. זה מעציב מאד, את הספר הזה צריך לשרוף!

דוכס

נו! נו! מה הרצינות הזאת? מה הטרגיות הזאת?

כומר

דוכס! אני נאלץ להגיד לך את האמת בפניך, זו חובתי הקדושה. הדוכס הצעיר אינו מוצא חן בעיני!

דוכס

וגם אותו צריך לשרוף? חה חה חה! לתיים! לתיי הגרנד הספרדי, מה שמו? שליאמה?

כומר

שמו הנוצרי היה דיעגו פיורה.

דוכס

אה! זהו משהו אחר, זה מצלצל יפה, דיעגו פיורה.

כומר

שרפו אותו במנטובה לפני כמאתיים שנה.

דוכס

לכל השדים והרוחות! אילו בריות קפדניות אתם! משחק מסוכן אתכם, אבל מענין, דודי רחימאי, מענין!

כומר

הרגע, הדוכס!

לך (מושיע בריצה)

הרג אותו, גמר אותו!

דוכס

את מי?

לך

הדוכס הצעיר הרג את הדוכס!

דוכס

והוא עצמו?

לך

לא כלום! שריטה קלה בזרוע הסמאלית. הרופא חובש לו את הפצע!

דוכס (קופץ ממקומו, חוטף את הגביע מיד הכומר, שותה במהירות, זורק את הגביע על הרצפה). חה חה חה! וויואט, דוכס! מה אמרתי? דודי רחמאי! דם האציל התעורר בבני, סיכן את נפשו למען מושק! דודי רחמאי, בלי רובה, רק עם כידון ביד! ממש כמו הסבא שלה, כמו אבות אבותי! אני מודה ומתוודה, לי לא היה אומץ לב כזה. הי, נבל! מזוג יין! לאן אתה רץ, אב קדוש? בוא לרקוד! אני עצמי דוב צעיר, הנני.

כומר

אני מבין לשמחתך, הדוכס! אבל לרקוד לא אוכל, הן מישהו נדרס למטה, אלך לראות!

דוכס

לך, דודי רחמאי, מלא את חובתך הנוצרית. (כומר יוצא) הי, בן־בליעל! עדיין לא הולקית? חה חה חה, אני מוותר על המלכות. כיצד זה קרה? הדוב על היהודי ופתאום הוא ארט שלי על הדוב. בלי רובה, רק עם כידון ביד. הי, לך! אתה תהיה הדוב ואני הדוכס הצעיר. הגש את הכידון שלי!

לך (כירע ברך)

אה, הנאור! תן לי להיות כלב חי ולא דוב מת!

דוכס

זה אתה בין כך. משחק! משחק אני רוצה!

לך

תיכף ומיד, אדון נאור! בהזירות אדון נאור! בהזירות עם הכידון, אתה אמנם מתלוצץ, אולם הכידון עלול להשוב בריצינות. (נכנס לעור הדוב) אוי, אני אבוד. בררו — — — (יוסקה נכנס, זוג מכנסיים אדומים גמורים בידו, מהורהר).

יוסקה

שם למעלה כל כך שקט, אפשר להרדם, דבר גדול מכנסיים לדוב, העיקר שנותנים לעבוד בשקט גמור, אדון נאור, אפשר למדוד.

(הדוכס סוקר אותו בהתלהבות, יוסקה מגיש לו את המכנסיים, הלך מתגנב מאחרי יוסקה תופסו ברגליו).

לך

בר־ברבו — — תן ואמדוד (יוסקה פורץ בצעקה ובורח, חכס ולץ מתמוגגים מצחוק).

מעמד די

(הדוכס הצעיר מתפרץ להדר, כותנתו קרועה, שערותיו פרוצות, כידון שבור בידו).

דוכס צעיר

מה הצחוק הפרוע במסכנו של עשו?

דוכס

אה, אציל, מכה נרעה! זה נשאר מהכידון? מענין, דודי רחמאי, מענין. הבה ונסתכל בך! טה, טה, טה!

דוכס צעיר

מה רציתם מהיהודי האובלל? מהעבדים האומללים? נבררים! (לך נבהל ובורח).

דוכס

ואני חשבתי כי אומץ לבו עזב אותה והנה מתנפל על

דוכס

מה הדוב? תלה את עצמו? נפצע? דבר!

לך

פרץ את פתח האורווה!

דוכס (זורק את ההלוק, רץ אל ההלוק, פותח, לך וכומר אחריה, הסהומה גוברת, נשמעת יריה).

הי! לא לירות! את עורכם אפשוט! מימין רוצו! מימין!

לך

מימין!

דוכס

לסגור את השער!

לך

לסגור!

דוכס

להקיף אותו מכל הצדדים! הי, נבל! בלי כידונים, בלי נשק, את עורו תשחיתו!

לך

בלי נשק! כידים! בכובעים!

דוכס

במוטות עץ!

לך

במוטות!

כומר

הוי! הוא ידרוס אותם! ענק שכזה!

דוכס

נה דודי רחמאי, מה אתה אומר לדוב שכזה? איזה תכשיט, הא? זכאי למכנסיים אדומים. הי, נבלים! בלי נשק, אל תתגררו בו!

כומר

מי שם כאמצע החצר? מושק המסכן!

דוכס

רק זה חסר לי כאן, חה חה חה, מה לעשות עם היהודי הזה? יהודי מתערב בכל זמן, בכל מקום ובכל דבר!

כומר

זהו משחק לסרטים, ראה נא, הדוב שוב תפס מישהו!

דוכס

ומה חשבת, אבא קדישא? אין משחק בלי דם. בלי דם היו האנשים משתגעים. הי! גרשו את הכלבים, אני חושש שבגלל היהודון אצטרך לירות.

לך

זהו יהודון אמין, הסיט את השטריימל מעל לראשו ומביט ישר לתוך לוע הדוב!

כומר

הוא אינו יכול לזוז מהמקום, הנה עזר כעט הדוב עליו! אל נא תחכה, הדוכס! הנה הרובה, הגיע הזמן לירות!

דוכס

באמת, לירות? חבל על דוב כזה. אולם מהיהודון לא אפשר לעולם אם יקרה לו משהו. (דוכס ככוף, כומר תופס בידו).

כומר

אל תירה! בשם אלהים! זהירות! מי זה נגש לשם? דוכס (מוריד את הרובה)

מי זה? בני? עם סכין? עם כידון? הי, אציל! החיה משתוללת!

לך

הנה נמלטים כולם! היהודי הוא מתחת לדוב! הדוכס הצעיר מתנפל על הדוב!

דוכס

אינני יכול לירות, הצילו את הדוכס הצעיר! (הלך רץ החוצה, הדוכס מססה פניו בידיו, גם הכומר רוצה לרוץ, מביט בדוכס תוור לו לשבת, מוזג לו כוס יין המהוכה בחוץ בצקת לפתע) מה עשה? לשם מה עשה את זה?

דוכס צעיר

אבא!!

משה

האדון הנאור! כיצד יכול אתה להתלוצץ לעת כואת? באתי להפיל תחינתי לפניך, לכרוע ברך לפניך, לבכות, לבקש רחמים. רחם נא על יהודי אומלל, השב לו את בתו!

דוכס

מה? להשיב לך את בתך? מנין לך שבתך אצלי ובידי להשיבה לך?

משה

אינני יודע, פריץ נאור, וכי אמרתי שאני יודע? אך אומלל אני יהודי נחד ועבדך אני עשה עמי כרצונך, קח את רכושי, כי שלך הוא, קח את חיי, אבל את כבודי החזר לי! אוי ואבוי לי ולכבוד היהודי שלי, בת! בת יהודיה, פרוכת רקמה, אבא ואמא שבעו נחת ממנה, ברהה ממני, ברהה מאבא ואמא!

דוכס

ובכן? מה אתה רוצה ממני? דודי רחימאי, מה אני אשם בכך? הרי ברהה בעצמה אתה אומר.

משה

אינני אומר, אינני אומר כלום, אולם אתה, הרי „בל יכול“ הנך! הוצא פקדה! שלח רצים, רחם על עבדך! אב אומלל גופל לרגליך.

דוכס צעיר

ר' משה, מה פירוש הדבר?

כומר

אינני יכול לשתוק יותר, אסור לי לשתוק. אדבר ויהי מה. קדוע מביא האדון הצעיר את משה לידי יארט? מי אם לא אתה, יודע על בתו של היהודי? איפה, אם לא בחסותך, היא נמצאת? ומדוע, מרסקי, אינך פונה ישר לדוכס הצעיר? כלום חושב אתה, שמספיק להשפיע על אביו, כדי שהדוכס הצעיר ירחם עליך?

משה

לא, אב קדוש! למה להכניס ריב בין אב לבן? הדוכס הצעיר איננו יודע כלל על האסון! הן קרה זה לפני יומיים! (לדוכס) אדוני הנאור! כל הדרכים מובילות אליך!

דוכס

מה אתה בא אלי כעל גשר ברזל? כלום תעזו להגיד שאני חטפתי את בתך? ואם ברהה לפי רצונה, היכול אני להכריחה לשוב אל הבית היהודי החשוך והאפל?

משה

אוי ואבוי לי! הרי אלה דבריה! אתה יודע איפה היא!

דוכס

ולו ידעתי, האם ניסיתי אי פעם להסית אותך, או משהו אחר לשמד? וכי דרשתי מבני שיתרחק מהסכולסטיקה היהודית? אינני מטיף מוסרי, ובכן, מדוע עלי לעמוד פתאום לצדך? הא? מוסק? אינני כסית לשמד וגם אינני מפריע למי שרוצה בכך!

משה

הכה במקבת על ראשי, הדוכס! הגד לי כי בתי יצאה כבר לשמד ואקרע את בגדי, אשב שבעה ימים. הדוכס! אוי ואבוי, מה עם בתי?

דוכס

אל תקים כאן צעקות! לו בתך היתה ממירה דתה, הכומר היה יודע על כך. (לכומר) היהודי אתה משהו על כך?

כומר

אני שומע ומשתומם! הנאור!

דוכס צעיר

אבא! אני רוצה לדעת.

דוכס

אנחנו, את חשבוננו עדיין לא סיימנו!

דוב ובריים קולו על אביו, כנראה שאין יין בלי טיפה מרה. אבל כה זה עלה על דעתך, דודי רחימאי להסתער על הדוב בלי נשק?

דוכס צעיר

ואם בלי נשק, ובכן מה? שבועה נטבעתי: ידי לעולם לא הגע בנשק! גרעל נפש אני מרגיש לסמל האבירות שלכם. אני כנתק את השלשלת הבזויה המקשרת אותי עם האצילות, אצילות של דם נקי שפוך, של פשעים שלא באו על ענשם. הנה נטבעתי! אינני שלהם ואינם שלי!

דוכס

אבל שלי הם, אציל צעיר! אומץ לב והעזה הם מידות יפות, אבל מי שמגויס בהן חייב לתת את הדין. לא תזוז מכאן עד שתתן את הדין! שמע נא, דודי רחימאי, אביך סובלני, הוא ראה לאן דרכיך מובילות ושתק. החלפת חיי אציל בחיי נזיר, את התענוגות והמדעים בסכולסטיקה רקובה. הנה הספר שלך, קחו ממני את העובש הזה! כיבדתי את החרות שלך, חרות אציל, כן, דודי רחימאי, של אציל, ועכשיו הנך שובר את הענף, עליו אתה יושב, מנתק עצמך מגזע אצילים, מכה קשה לאביך, שאיננו צעיר ביותר, אבל אתה העזת עוד יותר, קראת לביתי קן של עשה, כל אלה האצילים המביטים עלינו מהתמונות הללה, ששמתיים חרותים באותיות זחב בהיסטוריה, כל אלה פושעים הם בעיניך? היהודי אתה, שאני נצר אחרון לגזע אצילים זה, חייב לטמור על כבודם? שעלי לטהר בדם, כתם זה שהטלת עליהם? קום! דודי רחימאי, קום! (מוריד מהקיר שתי חרבות תורקיות) החרבות חדות, בחר אחת מהן! הגן על עצמך! כאן נלחם עד שיישפך דם! אינני יודע מה הכנהג אצל יעקב, אצל עשו מכבסים כתמים בדם!

דוכס צעיר (לוקח את החרב, מניחה הצדה)

לא, אבא, הנה את זה, ילדותית בעיני מלחמה זו בין אב לבנו, למען כבוד המתים. אם אבא רוצה להלחם, יילחם עם השוים לו, אני אינני כזה. האם היית מוכן להלחם נגד צדוק הוקן או מרסקה הסוכן?

דוכס

צדוק? מוסק? אבל עדיין לא הגענו לכך. יכול האציל הצעיר לשתק כאוות נפשו בצדוקים ויענקלים, אבל לעת עתה עוד לא נכנסת בברית עם יהוה, בני! להרב! עד דם! אהרת אחשוב שכבר נוגעת בפחדנותו של יעקב.

דוכס צעיר

אבא, אל תעורר בי את עטו הנרדם! ראיתי, נלחמתי בדוב כאחד קדמון ועתה מה אתה רוצה, שאתמודד עם אבא?

דוכס

מי אמר לך לסכן את נפשך בעד מוסק?

דוכס צעיר

פרעתי הוב.

דוכס

ככה? ולאביך אינך חייב כל חוב? אני תובע חוב כבד, להרב! אחת שתיים! (מכריחו להצליב את החרבות).

מעמד ה'

(מסמאל מכניס הכומר את משה, משה, פצת ראש וקרוע בגדים).

כומר

יתיחס הפעם הדוכס למעשי כאשר יתיחס, אני את חובתי אמלא. (למשה) הנהו הדוכס הצעיר בעצמה, פנה אליה משה! שפוך את לבך בפניו.

משה

אוי, חשך מאור עיני, אבא קדוש, לא לצעיר עלי לדבר, אני צריך לנאור בכבודו ובעצמו. בקשה גדולה לי, בקשה גדולה, הדוכס!

דוכס

אציל צעיר, אנחנו נמשיך בשיחתנו בצעם אחרת. (למשה) כיצד זה עלה בדעתך להופיע בחצר דוקא בשעה שהדוב יצא לחצר? חשבת בודאי לקנות את עורו? הא?

קחו ממני את היהודון! מה אתה ממלא ארמוני ביבבות שלך? הנך מרגיז אותי, דודי רחימאי, טפס שכמותך! הרי גמרנו רמי! שנינו הפסדנו. (כומר מרים את מטה ומובילו לפתח).

משה

שנאה, מה לעשות? אבא קדוש! אני כל כך שונא את עצמי! אבן על הלב. אשמנו בגדנו גזלנו! שנאה, שנאה! (כומר מוציא אותו).

דוכס (מביט אחריהם, פונה לבן, מכתל בו ארוכות) ידיך! שליאמה! (יוצא ימינה).

דוכס צעיר

עשו! העלם! מות בקרבי! לא זאת הדרך! מוסק המרספל, אלף מוסקים, עם שלם של מוסקים! ואהם יחד מוספלת האמת הקדושה, מורשת כל הגדולים והנשגבים שבגזע האנושי, יחד אתך, מוסקה, שהכנסת למשחק את בתך, גם אני נהנק מבדיה, אבל אני משתחרר מזה, גוי אני עדיין, מה שמוסק יכול, אני יכול עדיין. חדה החרב בידי ואומץ לבי מספיק עדיין, היד נועזת והצואר נטוי, כמו בעקדת יצחק. בעד הספלותיך ועלבונותיך, מוסקה, מוסק בעל אלף אלפי ראשים ינוע רגוד על פני עולם זר ומתנכר ושוב יעמיד את בנותיו במשחק וטבע בשנאה לכל ולעצמו. (בהתרגונו לוחץ את ההרב בידו פוצע אצבע, מנגב ידו הפצועה בספר מולכו הפתוח, מכתל בתהמה על הספר המוכתם בדמו). איזה רעיון! כל כך פשוט, איזה מוצא נהדר! אה! אחי מולכו! אחי מדורי דורות! קולך הוא זה! זאת הדרך ואין אחרת, עלי להציל את האמת, להרימה מאבק ומחרפה, להעלותה מעל לעולם הכלא שנאה, להרימה שחרה, כיהלום לטוהר. למות? לא! אתה אחי מולכה כצווה עלי את החיים! לחיות כמו שחיית אתה, לעשות בה שצוית אתה, ללכת בדרכיך. אין בי רוח הקודש זו שלך, אבל אציל הנני. האם קצרה ידי? האין בי אומץ מספיק? התרעד ידי? אחי מולכו! מבעד למסך הדורות הנך קורא לי! אני שומע קולך הולך בדרכך! ואתה, אבי, תהיה מרוצה! כבודך יינצל, דם יפריד בינך לבין בנך, תהום עמוקה יכרה הדם בינינו. (יוצא ימינה וחרכו נטויה בידו — לץ מופיע משמאל).

לז

בי? מה יהיה? את מי הוא מתכוונן לשחוט? את עצמו? את מוסק? את אביו? ואולי את הכומר? ברררר, אני רועד בכל איברי, מפני מה? מפחד? משמחה? ואולי התחיל הענין? אולי הגיעה שעת הנקמה הגדולה? נקמת הדורות של פחד, עינויים ועלבונות? בעד סבי המומת, בעד כבוד אמי המהולל? בעד צלעותי השבורות? אי, צחק מוסקה, אדם יכול לשנוא את עצמו. אה! כמה קשה להיות לץ אצל ליצנים! לץ אצל ליצנים! (יוצא משמאל).

מעמד ו

(ביטין מופיע הדוכס, מוביל את נחמה'לה כמו לריקוד, נחמה'לה לבושה בהדר פריצי).

דוכס

באי, בואי, מלכתי! לעת עתה מלכתי הנך! כאן, במקום הזה נשק אביך מוסק את רגלי, התחנן שאתוירך אליה, האם הספתי אותך? עכשיו אני רוצה שכולם יראו אותך, שתגידי בפני כולם, כי לחזור לפונדק של אבא אינך רוצה.

נחמה

נכונה אני, אהוב, נכונה אני, דוכס נאור שלי, ברחתי ורצתי, לאן שנשאה אותי הרוח, ברחתי מארץ האבלות לארץ ההוללות וההפקרות. כחסה חפשתי בארמונך ונשמה המאירה כיון הסוב מצאתי, אמצני נא, דוכס נאור, אל לבך, חוק-חוק, עז-צוד בורעותיך, חוק-חוק. בנך הטפס לא הבין להתווקני

הצילה דוכס! אני נופל לרגליך!

דוכס

הי מוסק, את בתך אתה רוצה? ובכן, היודע אתה מה? הבה ונערוך משחק שחמט, כאן תיכף ומיד! הי, נבל! (לץ מופיע) הבא את כלי משחק השחמט, כאן על הרצפה! אל תפור את הכלים, אסיים עם מוסק את המשחק שהתחלתי עם האב הקדוש. (למטה) מה אתה לוטש עינים כמו פרא אדם? לכל אציל ההמצאות שלו! אם תשחק כמו הסבא שלך, המול שלך, צדוק הוקן שיחק עם אבי וזכה בפונדק ואתה תזכה בבת. חה חה חה! מה אתה טוב מסתכל ביי המשחק הוא לא בין שווים? אני אינני מסכן כלום? צדוק סיכן את זקנו ופיאותיו, אתה את הבת ואני לא כלום? לא נכון! שמעו! הדוכס מסכן היום הרבה מאוד, הרבה יותר ממה שאתם חושבים. אבל זה רק ענינו שלו, ובכן, למשחק!

משה (נדהם)

אדוני רב החסד! מה אתה דורש ממני? שאסכן את דמי ובשרי? ואיך אשחק, כשראשי מתפקע?

דוכס

באותו זמן שאתה מקשקש יכולת כבר לזכות (כורע על ברכיו ליד הלוח) אינך רוצה? (עושה תנועה כאילו לפור).

משה

חיי ומותי בידיך הם, אני כשחק, אני כשחק! (מסתכלים זה בזה בפראות ומסיעים כהלך ראשון).

דוכס

אלך כך!

משה (תופס ראשו בידיו)

אוי ואבוי, אם כך, יהיה כך!

משה

אם כן, ארביץ בך כך!

דוכס

אם כן, נתגונן!

דוכס (נוסע במהירות)

הלאה, מוסק!

משה

אוי ואבוי, הפסד! לא, עוד לא הפסדתי, בתי, בתי נחמה'לה, עטרת ראשי! כי כי כה הדוכס! מה אנחנו עושים כאן? על הרצפה, שני ראשי שיבה ולוח!

דוכס

אנו משחקים, דודי רחימאי! משחקים בשחמט!

משה

באמת? כבוד גדול הוא לי, ואני חשבתי האדון מהתל.

דוכס

אינני מהתל.

משה

מהלך הוא מהלך, סגרתי אותך!

דוכס

נסה נא אתה לזוז! חה חה חה, שנינו סגורים, מוסק! שנינו איננו יכולים לזוז! רמי מוסק!

משה

מה פירוש רמי? ובתי? הא? אדונים פריצים! האין אלוהים בלבבכם? קונו רובה והרגו אותי! מוסק רוצה למות, מגיע לה, אדונים, פריצים אצילים, הנה כורע ברכ בפניכם יהודון אחד, מבקש רחמים, ירו בו כדור אחד, הוא שונא את עצמה עשו עמו חסד, דרסו אותו! האם זה מוצא חן בעיניכם, לראות אדם בצלם אלוהים, עומד על ברכיו, מתכווץ כמו תולעת? בת הכניס מוסק למשחק, דם מדמה אדונים אצילים! האם אתם הפכתם את מוסק לכלב? הוא עצמו עשה זאת, עכשיו הוא שונא את עצמו, חזקה שנאתו אל עצמו, כיון חריף, כחרב חדה שנאתו! האין בך קצת רחמים על יצור אומלל? רחם עליו ועשה קץ!

מעמד ב'

(מהמדרגות הרחבות יורד במרוצה יושקה סוגר את הדלת ברעש. דבורה מופתעת).

דבורה

מה קרה?

יושקה

ומה זה עסקה של הסבתא שלך? (מתהלך נרגז).

דבורה

ראו נא, ראו נא, כיצד הקרקע כוערת מתחת רגלי!

יושקה

הלואי ותשרף כל העיר ואני בתוכה! אל אלוהים! מדוע אינך שולח בערה על העיר הזאת?

דבורה

היהודי הזה יצא לגמרי מדעתו!

יושקה

אלא מה? את מצד אחד והיא (מראה על הדלת) מצד שני ואדם ישר שפוי ברעתו?

דבורה

אותי אתה מטווה אליה? לזונת הקהל? אבל, בעלי היקר, אם אתה כל כך מוכן להיות כפרתה, מדוע לא נשאת אותה? הרי חכם אתה, כיצד נכשלת בטעות שכזו?

יושקה

טפו! מראה נאה היה לי לו נשאתי אותה, ואי ואברי לי שנשאתי אותך. אוי ואבוי לי, מעמיד פנים של בעל בעמיו, נדחק לגבאות ומחורי גבי לועגים לי.

דבורה

חכם שלי, מאין אתה יודע מה שנעשה מאחרי גבך?

יושקה

אני ברגיש. הבושה אוכלת אותי, את חושבת שאין לי רגש כבוד?

דבורה

ראוי נא, ראו נא, יושקה ורגש כבוד, זה זה זה, לו היה בך רגש כבוד, לא היית מגיע למה שהגעת, לא היית מכניס אותה לביתך. זונה זו עוד תביא את הקץ עליך. הקהל ישתוק? גל איפה יעשה ממך. אוי לאותה בושה!

יושקה

ובכן מה את רוצה, שאגרש אותה? זה לא אוכל ואפילו תקרעו אותי לגזרים. נשים צדקניות רצו כבר לבוא הנה. תיכף כל הקהל יבוא לכאן!

דבורה

אוי, טוד ושבר! בגלל זה סגרת את הדלת? אוי! אני קוברת את עצמי מרוב בושה! לאן לברוח? גולף, רוצח שכמותך! מה רצית מחיי?

יושקה

אולי זה לא היה כדאי לך? היתה לך ברירה אחרת? (דפיקות בדלת מטמאל).

דבורה

אוי! הם הולכים! בדלת האחורית! אני קוברת עצמי מרוב בושה (בורחת ימינה).

יושקה (בכעס)

מי זה דופק שם? החולה אתה ללכת מסביב, דרך הרחוב?

מעמד ג'

דוכס (פניו מוסתרים בצוארון זקוף)

האין איש אתך כאן, יושקה?

יושקה

מה יש? מי צריך להיות? וכי רוצה הפריץ כוס יין?

דוכס (מוריד את הצוארון)

כלום אינך מכירני, יושקה?

בורעותיה עשה זאת אתה, הדוכס. זקן בנך ואתה צעיר, צעיר יפה, חזק ועליו. אם תעזוב אותי אשוטט בעולם ההפקרות עם העשן והרוח, עם מלאכים שחורים. מעינות נסתרים של תאה והפקרות מדורות נפתחו בי, כל מה שנבל בחיי אבות אבותי פורת בי, עשרות חיים צועקים מתוך חזי, עשרות בנות תה גרעשות בי, בכל העינויים עינו אותנו. חבקני חזק, דוכס! חבקני או הרגני!

דוכס

להרגך? אני אותך? לא כל כך צעיר הנני, מלכתי טובה שעה אחת חיים משנים משחק! טובה עלמה בזרעות, מאשר זרועות מיותמות! הבה ונצחק על כל העולם! הבה ונשתה לחיי ההפקרות. נשקיני! חזק, יותר חזק, נשכי! ועכשיו אנשקך! (מרים את נחמה'לה למעלה. מופיעים במרוצה לץ וכומר).

לץ

אסון! (דוכס מוריד את נחמה'לה) בנחל דם.

כומר

בחרב התורקית!

דוכס

שלח יד בנפשו? מה קרה?

כומר

יותר גרוע. התגיייר!

דוכס

התגיייר?

לץ

התגיייר!!

מסך

מערכה שלישית

(מרתף יין מקובר, זכחים תומכים את התקרה, פינות אפלות, משמאל מדרגות, על ידן כניסה נוספת למרתף. פתח קטן. בעומק, דוכן היין מוקף הביות, כיסין דלת להדר צדדי. כמה שולחנות, הביות לישיבת מאחורי הדלת כיסין נשמעים קולות סיכורים של כמה גברים וקול צרחני של אשה).

שושנת יעקב — צהלה ושמחה

בראותם יחד — תכלת מרדכי.

תשועתם היתה — תשועתם היתה לנצח.

ותקוותם, ותקוותם בכל דור ודור.

מעמד א'

דבורה (יוצאת מהדלת נרגזת)

כל רגש בושה אין לה! לך והתעסק עם לכלוך שכזה! פולחת את הלב בפני אנשים!

קול אשה

דבורה'נני, הגישי עוד יין, הליטוואקים צמאים.

דבורה

את יכולה לחכות, פריצה שלי! אני אשרת אותם? שכה יחיו! אם כי אינם אשמים. באו ליריד, רוצים להתהלל קצת. ומה אשמה פרנסתי. (כוננת כד, מגישה לדלת) הא לך יין! שמרי על החשבון! אולי נחזק להם עוד משהו? (סוגרת) טפו!

יושקה

מה עלי לדעת? מאין לי לדעת?

דוכס (דוחף ליושקה עד שהוא נופל במרחק מה) כוא הנה, יושקה, היודע אתה לשמור סוד?

יושקה

אם האדון יצווה — — —

דוכס

שמע בכבוד ראש, דודי רחימאי, הדוכס הצעיר נסע כשהוא חולה.

יושקה

באמת חלה?

דוכס

שתוק, נבל! הוא נסע משום שהאירה כאן מסוכנת בשבילך.

יושקה

מה פירוש?

דוכס

שתוק, דחי רחימאי, בחוץ-לארץ נעלם בני ושמרעה שמעתי שחור הביתה והיכן הוא אינני ידע, האירה כאן מסוכנת בשבילך.

יושקה

האירה מסוכנת?

דוכס

הוא מוכרח לעזוב, דודי רחימאי!

יושקה

מוכרח?

דוכס

ובכן, עוזר לי למצוא אותו.

יושקה

אני?

דוכס

אתה, הוא נמצא בנייכם!

יושקה

אוי ראשי!

דוכס

ששש!!

יושקה

הייתכן?

דוכס

השמעת משהו עליו?

יושקה

אני לא, אבל מדוע אין האדון שואל אצל מושקה הסוכן? הרי... אל נא יתרגז הדוכס — הרי היה יוצא ונכנס שם כמו בבית.

דוכס

אצל מושקה אינני יכול לשאול —

יושקה

הדוכס יכול! הדוכס יכול הכל!

דוכס

לא הכל, דודי רחימאי, לא הכל! מושקה ישאלני איפה בתי.

יושקה

ובכן, מחויב הדוכס לדעת?

דוכס

כנראה שמחויב אני.

יושקה

אל אלוהים! דבר זה קל להיודע, אני יכול להיודע. (חוקים בולת).

דוכס

אבל, יושקה! נבל! דודי רחימאי, (יוצא, יושקה מלווה דרך פתח הצד, מימין מופיעה דבורה).

יושקה

אוי ואבוי לי, הדוכס! אצלי במרתף? ארוך ואקרא לאשתי!

דוכס

עצור, יושקה! עצור, דודי רחימאי, איש לא צריך להיות נוכח!

יושקה

אבל הדוכס, אוי ואבוי!

דוכס

כה אתה לוטש עיניך? דודי רחימאי, באתי אליך לפרוע חוב, אולי התעשרת בינתיים ואינך זוכר חובות שחייבים לך הבריות?

יושקה

איזה חוב? הנאור!

דוכס (זורק ארנק מלא כסף)

האינך זוכר את מכנסי הדוב, יושקה?

יושקה

אבל, הדוכס! הרי היתה זאת רק הלצה!

דוכס

לא אתה חבר הלצות לדוכס, נבל! קח כשנותנים לך!

אתה מרגיז, דודי רחימאי! (יושקה מרים את הארנק) רעכשיו.

ענה לי בקצרה, היכן הדוכס הצעיר?

יושקה

אוי ואבוי! מה קרה לדוכס הצעיר?

דוכס

זאת אני שואל, דודי רחימאי.

יושקה (כורע על ברכיו)

אדוני הנאור! מה יודע יהודי אביון? הלואי שלא אדע

משום רעות! חי חי תי, אולי מתלוצץ הדוכס?

דוכס

אינני מתלוצץ, תיכף ומיד ענה לי, היכן הוא? מה שמעת

עליו? הדוכס יודע לשלם בעין יפה, אולם אוי ואבוי למי

שמרגיז אותו.

יושקה

מדוע חייב יושקה להיות כפרת כל היהודים? לא שמעתי

כלום, לא דיברתי כלום, אולם כדג הייתי, הרב אסר עלינו

להזכיר את שמו של הדוכס הצעיר.

דוכס

מה? הרב אסר להזכיר את שמו של הדוכס הצעיר?

יושקה

אדוני הרם! אני רועד כדג, אגיד הכל מה ששמעתי

מהיהודים, אבל... אבל הם בוד את זה מלבם, כי כי כי.

דוכס

מה בוד מלבם?

יושקה

הם אומרים — אל ירגז אדוני! — אומרים, שהדוכס

הצעיר חלה קשה משום... משום שהתגייר, כי כי כי, כלומר,

נעשה ליהודי.

דוכס

המשך, דודי רחימאי, המשך!

יושקה

הדוכס אינו מתרגז? הרב אסר עלינו לדבר על זה מחשש

גזירות.

דוכס

המשך!

יושקה

מה להמשיך? יודעים רק זאת שהחלים ונסע לחוץ-לארץ.

דוכס

ויותר אינך יודע? דודי רחימאי?

רב

כך מקבלים את פני הרב? מרא דאתרא? כך סוגרים את הדלתות ומתהוללים בזנות בפרהסייה? שני היהודים

אה אח אח!

נחמה (מפקדת על המעגל)

אל תשמעו לו! יהודים! להסתובב במעגל! אל תשמעו לו! כולכם אחרי! כולכם! שרשנת יע'ע'עקב צהלה ושמחה. עשינו מהרב, רב של פורים. הקץ לקהל! טובבים אנחנו מהתורה להפקר! הגיע הזמן! מזמן הגיע.

(המעגל בולע לתוכו את הרב ושני היהודים היפים!)

גו. יהודים! מה אמרתי? כולם יבואו. כולם יבנו! כזה יש לי! לחש כזה יודעת אני! מכשפה אני מכשפת! רבי! כופר תן! תן דמי כפר! את היפה בבחורי הישיבה רוצה אני לבעל! תלמיד חכם רוצה אני! את אברהמ'לה המתמיד תנו לי! הביאו אותו הנה, אחרת, תשארו כאן במעגל לעולם ועד, לנצח. שושנת יעקב צהלה ושמחה — — —

רב

מה? מה? חצופה! פסולת שבפסולת! אל תעזי להזכיר את שמו של אברהמ'לה המתמיד! (לגבן) מה אתה שותק? הצילני מהגיהנום!

גבן (בקול אדיר)

שקט! שקטים! עכברושים! דרך ארץ בפני הרב! (המעגל בתפוז, כאילו נתרסק פתאום, הסוחרים השיכורים מתפורים לפינות).

סוחרים

רבי! כיסוף!

נחמה

התפור המעגל! חה חה חה. עם מי אני רוקדת? מה נבהלתם, פחדנים? בואו, הסתתרו מתחת לשמלה שלי!

גבן

שמש! לך קרא לבחורי הישיבה! עם חבריא כזו של שיכורים תהיה מלחמה קשה! (אחד הסמסים יוצא).

רב (ליושקה)

גו. תכשיט שלי, סוגרים את הדלת בפני הרב חושבים שהעולם הפקר, הא?

דבורה

אוי ואבוי! אסון ירד עלינו!

יושקה

שקט, אשה! אני באמת אדם הוטה. ישב נא, הרבי, אורחים חשובים כאלה. ישב נא, הרבי. מה את עומדת ולוששת עינים! הגישי על מה לשבת, הגישי כיבוד! מה שלומך, הרבי? שלום עליכם! (נשאר עומד וידו מוטשת).

גבן

פושע ישראל שכמותך! אתה עוד מעז להרשים ירך לרב?

חיגר

ודאי, ודאי, זהו!

גבן

כל הקהל הזה אליך, בא, בנת? בור ועם הארץ! נכבד העיר והרב שיחיה בתוכם, חלק נשאר בדרך באשר שמועות רעות פשטו בענין היריד של מחה, אבל חכה, הם עוד יגיעו!

חיגר

ודאי, ודאי, זהו!

דבורה

אוי ואבוי! שוד ושבר!

גבן

לא שבר אחד אלא עשרים! הקהל יספל בקן החשוך שלך ויהפכהו להל חרבות!

חיגר

זהו, זהו, ודאי!

מעמד ד'

דבורה

היכן אתה, יושקה? מי זה דופק סם? תיכף, תיכף יפתחו! (נתקלת ביושקה שמנענע בארנק מלא זהב מעל ראשו) טפה טפה טפה איך אתה נראה, יושקה? הרצחת מישהו? מה הכסף הזה? מיהו הפריץ שהיה כאן?

יושקה

כסף, כסף, ועוד איזה כסף? כסף כשר, רכשתיו ביגיע כפי, הי אהא יושקה, חשבת, כבר בן-אדם הנך, הא לך מכנסי דוב! ארנק ביד וסכין בלב!

דבורה

מה עושים? לפתוח?

יושקה

אל תבלבלי את מוחי, אשה! חג אצלי היום! סוד יש ליושקה! מחזיק את הדוכס בגרירת! יושקה, היה בן-אדם! היה יהודי! כשיושקה יקח בידו את התוף ויצא לשוק — — — הוי, יהודים! אתם שומעים, יהודים, מה עלול לקרות? חה חה חה, יהודי אתה, יושקה! מנוול אתה!

דבורה

אוי ואבוי לי! מה לעשות? (מאחורי הדלת נשמעת שירה): שושנת יעקב, צהלה ושמחה, חה חה חה, בראותם יחד תכלת מרדכי.

מעמד ה'

(נכנסים נחמה'לה, וכמה ליטוואקים שיכורים)

נחמה

סלק את השולחנות הצידה! את הספסלים! כאן יש מקום לרקד! כאן אלמד אתכם לרקוד. לרקוד ממש כמו אצל הפריצים, אצל הגויים! ראו כיצד רוקדים, הנה כך מרימים רגלים! כמו אצל השירים! הי, מה אתה מסתכל סם למטה? שושנת יעקב צהלה ושמחה, חה חה חה!

דבורה

תנו לי לצאת מכאן! תנו לצאת! תיכף אשפוך עליכם את מי השופכין!

נחמה

הברו לך! מי שומע לך? גבאית חדשה! כאן אני המפקדת! מי שנכנס למעגל לא יצא ממנו! הי, חבריא! הפקר! להסתובב במעגל! את כולכם אכניס למעגל, את כל העיר, צעירים וקנים! הגבאים, הרב והבלן! עם הבלן יש לי חשבון, מדוע עלי לחכות עד ששרה הגבאית תצא מהמקווה. הרי היא רק למען היחיד ואני למען העדה כולה! חה חה חה.

שושנת יע'ע'קב צהלה רש'מ'חה — שבועה נשבעתי יהודים! שבעה קדושה של זונת הקהל. את הישיבה כולה אכבוש! כל הבחורים יהטאו! הכו נא, הכו! גם את אברהמ'לה המתמיד אתפרס, תכשיטו של הרב! כך הוא ירקד אצלי, צד לתקרה, את הרצפה יזעזע! שושנת — — —

יושקה

שמעי, נחמה'לה, שמעי נא!

דבורה

טפו, משוגעת שכמותך! (כולם מסתובבים במעגל, נשמעת שירה חזקה: צהלה ושמחה... דופקים בדלת, איש לא שם לב. הדלת נפתחת).

מעמד ו'

(נכנסים: הרב, שני יהודים, אחד גבן ואחד חיגר, ולאחריהם שני שמשי בית הדין, אחד שכן ואחד רוח, עומדים על המדרגות, מסתכלים ברוקדים במעגל, רוגזים. הרב נותן סימן, יורדים במדרגות למרתף, השמשים נשארים על יד הדלת).

יושקה
אלוהים אתכם! מה אתם רוצים ממני?

רב

ראו נא את הצדיק התמים! איננו יודע מה רוצים ממנו?
הגד לו, ירחמיאל, מה רוצים ממנו! הסבר לו.

גיבן

בית זונות עשית כאן! עוכר ישראל שכמותך! בעלים
לנשים, אבות לבנים, צעירים בני תורה, את כולם סחבת לבצה
הזאת!

נחמה (דוחפת את יושקה הצדה)

תן לי לדבר! (סמה ידיה על מתניה) ראו נא, איזה תורבן
הביאה עליכם זונה אחת של הקהל! הגד נא, רבי, אתה הרי
בקי הנך בדברים אלה, מה שקול יותר, החטא שזונה אחת
עלולה להכניס לעיר או החטא ש — — —

רב

יהודים! אוי, יהודים! סתמו לה את פיה הטמא!

גיבן

שתקי, הצופה. שתקי, לילית!

נחמה

לא אשתוק, אלוהים נתן לי פה לדבר. יהודים רוצים
לחטוא! יהודים זקוקים לחטא כמו כל האנשים!

גיבן

בלמי פיך! (מאיים במקלו) בזפת נמרח אותך, בנצות
נטבילך ולקול התוף יעבירוך בהוצות העיר!

נחמה

אִא־א. (בורחת לחדרה וסוגרת את הדלת. יושקה רץ אל דלת
חדרה וחוסם בפני היהודים את הדרך).

יושקה

יהודים! רבי! אל תגרמו לי הרפה זה, אל תגעו בה! אני,
אני עצמי אשלח אותה, אבל בשקט, כלי ביונות!

גיבן

קחו אותו מכאן! קשרו את ידיו! כחוצף שכמותו! עוד
מתנגד. (יושקה נאבק, סוחבים אותו כהדלת. ההיגר מכסיל אותו
מקלו. יושקה נופל).

חיגר

ודאי, ודאי, זהו!

גיבן (מתנשם)

כות של חמישה גויים! תנו את ההגורות שלכם! לקסור
ענן אל העמדת! (קוסרים ידיו, מעמידים אותו על יד העמוד
ששים אותו אליו).

רב (פונה הצדה, כסתיר פניו)

אוי לאותה בושה! אוי לעינים שכך רואות!

גיבן

ועכשיו אליה! (תוקפים את הדלת, דושקים וסוכרים, בכל
צקה נשמעת צריחה של נחמה, הרב כסתכל ביושקה הקסור).

רב

נה, תכשיט, יפה? הא? כמו כלב תרקד עכשיו קסור
לשלטלת, כל העיר תירק עליך, לגבאות הוא נדחק, מה
דעתכם, יהודים? יושקה גבאי?

המתקיימים

תה תה תה.

יושקה (בוכה)

רבי, אינני אדם! הור בלב, אוי ואבוי לי! אפשר לחשוב
בעל לשתי נשים. בנאמנות, רבי, אלמן הייתי, אלמן נסארתי.
(בינתיים הוציאו את נחמה'לה וקשרו אותה בהגורות לעמוד השני).

גיבן (מתנשם)

חצופה, בצפרנים! הקהל יקצץ את צפרוניך!

נחמה

יהודים! סוף סוף יהיה לכם, אני אלשן עליכם בפני
הדוכס!

המתקיימים

תה תה תה.

יושקה (רועד)

הא? מה? לפני מי?

גיבן

הדוכס ישמע לך הרבה! לקהל מותר! לזרוק את משלסליה
הטמאים החוצה! לטרוף באמצע השוק! (השמט זורק כההדר:
כרים, לבנים, שמלות. ההיגר עושה חבילות וזורקן מעל המדרגות,
דורסים אותן. נחמה'לה בוכה, יושקה מנסה לפרוק).

יושקה

רבי! יהודים! עשו עמי מה שאתם רוצים! הרגו אותי
ובלבד שלא תבכה!

חיגר

ודאי, ודאי, זהו.

מעמד זי

(שלושה סוחרים נכנסים)

סוחר א' (מאלה שנכנסו ונפגע ברבילה)

כל חלומותי הרעים! מה זה נעשה כאן?

גיבן

מחסלים את קן הזונות!

חיגר

ודאי, ודאי, זהו זהו!

סוחר א'

ראו נא כמה יהודים מבלים זמנם! אוכללים אנחנו יהודים!
לא יהיה מהר יריד!

כולם

מה אתה סח?

סוחר א'

העיר תגוע ברעב! אנו נשארים בלי פרנסה!

סוחר ב'

סוחרים זרים בורחים מכאן כמו עכברים!

סוחר ג'

בעלי מלאכה מייללים כמו זאבים!

רב

ובכן, מה שותקים, מה? מדוע לא רצים ישר לדוכס?
מדוע לא מבקשים רחמים! יהודים נשארים בלי פרנסה, אוי
ואבוי לי!

סוחר א'

כלום נותן הדוכס לגשת אליו? מי יודע היכן הוא?
המרכבה שלו עומדת רתומה ובכל רגע עלול הוא לצאת לדרך!

רב

ובכן, למה שותקים? הרי גדולה הסכנה!

חיגר

ודאי, ודאי, זהו!

סוחר

ובכן, למה הנך עומד עם סמרטוטי הנשים ביד?

חיגר (זורק)

טפו (כולם מסתכלים זה בזה במבוכה, שוכחים לרגע את
יושקה ונחמה'לה).

יושקה

תה תה תה — מה אתם עומדים וחושבים, יהודים? התירו
אותי, אני אלך לפריץ ואשפיע עליו שיתן לפתוח את היריד.

גיבן

אתה? מחוצף! יהודים יותר חשובים ממך ניסו.

רב

שקט, ירחמיאל, תן לו לדבר!

יושקה

אני יכול. אם אני אומר לכם שאני יכול, תאמינו לי! ואם
תרצו לדעת, הדוכס היה היום אצלי.

גיבן

שקן! הדוכס היה אצלו! במרתף. הסמעתם?

גיבן

שתקי הצופה! מי שואל אצלך?

רב

מה השייכות בין הפריץ לאשה זו?

יושקה

זה לא עסקנו, רבי!

סוחר

אבל כיצד יצא יריד מכל זה?

יושקה

אלה הם דיבורים! כשהקהל ישחרר אותה, יפייס אותה לפציר בה יפה יפה, או היא היחידה אשר יכולה להספיע על הדוכס.

גיבן

טפו!

חיגר

נו, ודאי זהו!

סוחר

את זאת יפייס הקהל?

רב

יושקה הוא משוגע לחלוטין!

דבורה (מתפרצת)

שחררו אותו! מה הוא אשם?

נחמה

(נכנסת לתוך דברי דבורה)

אבל מי אמר לכם שאני רוצה ללכת לדוכס? מי אמר שאבקט רחמים עליכם? הפשיטו אותי ערומה, כרהו אותי נפת! טבלו אותי בנוצות והעבירוני בחוצות העיר לקול התוף! אינני רוצה לדעת על הירידים שלכם! לא אלך לדוכס להתחנן עבורכם!

דבורה

היא השליח?

סוחר

ומדוע לא תלכי? היהוס הגדול?

נחמה (בבכי מר)

לא אלך! יהודים! אינני יכולה ללכת! אינני יכולה!

דבורה

רוצים לשלוח אותה והיא עוד מסרבת? מתחננים בפניה?

גיבן

לעת עתה עדיין לא מתחננים!

סוחר

לא באמת. אם היא יכולה להספיע, מה איכפת לי ביד מי נושע?

יושקה

הכניסו את כל הפציה בחורה!

גיבן

יהודים, זרקו את כל הפציה בחורה!

חיגר

נו, ודאי, ודאי זהו! (מסחררים את נחמה, חבילות עפות בחורה).

סוחר א'

נו? מה יגיד הרבי?

רב

מה להגיד, יהודים? כשהמדובר על פרנסה, הרי הקהל בין כך לא ישמע לי. אולם האמת היא שהשליח אינו מוצא חן בעיני, על ידה הוושע העיר?

נחמה

נכון, רבי, אמת ויציב, על ידי לא תוושע העיר. לא אלך ואפילו אדע — — —

גיבן

מה פירוש לא תלכי? מה פירוש לא?

סוחר א'

ואם יפצירו בך, ואם יבקשו יפה? הרי לא תסרבי.

יושקה

אינכם מאמינים? הנה, הרימו נא את הארנק הזה שהסאיר לי, ותיווכחו.

גיבן (מריס את הארנק שנפל בעת ההאבקות עם יושקה. מבהינים בסמל הדוכס שעל הארנק)

סמל הדוכס! כשם שאני יהודי! (כולם סוקרים את הארנק) מסמן זהב!

יושקה

נו? יושקה יכול לפעול משהו?

סוחר א'

התירו את ידיו! שחררוהו מהעמוד!

רב

חכו נא רגע! מוקשה במקצת!

סוחר א'

רבי, מה לעשות? כשנוקקים לגנב, מורידים אותו מהתליה!

יושקה (נרגז)

אינני גנב! שיגיד מה גנבתי אצלו?

סוחר א' (מסתייג)

אמרתי סתם, דרך משל!

יושקה

תסאיר את משליך לקרובים שלך!

גיבן

איזו חוצפה!

יושקה

יהודים! התירו אותי! מה נעמוד כאן? נו, מהר, אחרת תראו מהר את היריד כשם שתראו את אוזניכם!

גיבן

נו? רבי?

רב

(מפנה ראשו, עוטה תנועת ביטול)

יעשה הקהל מה שהוא רוצה!

חיגר

ודאי, ודאי, זהו! (הולך ראסון להתיר את יושקה. כולם צהרים).

יושקה (מסתהרה, כספסף ידיו זו בזו)

אכזריות כזאת! התכו לי את הידים!

גיבן

וכי לא היית ראוי לכך?

רב

נו, תכשיט, מה תגיד עכשיו?

יושקה

אגיד, אגיד רבי, שיתירו את האשה הזאת, בלעדיה לא יהיה יריד!

גיבן

משוגע? יהודים! הוא עושה אותנו ללעג!

יושקה

איזה לעג? אינני לועג! הדוכס עלול בכל רגע לבאת לדרך. התירו מהר את האשה, אני אומר לכם; אתם עלולים לאבד את פת להמכס!

רב

אמור נא, יושקה, איזה מין כסף זה? מסמון כזה?

יושקה

כסף כשר וישר, רבי! לא גולתי ממישהו ואינני הייב למישהו דין וחשבון עליה, אבל אם הרבי רוצה לדעת, אגיד לך. בכסף זה אני צריך להביא אשה זו לדוכס!

נחמה

את מי? אותי? ואם לא ארצה ללכת?

לכם, יהודים, הלואי שתהיה ישרעה טובה כמו שהיא יפה, מלכה ממש. אלא מה? (מקנחת אפה ושוחקת).

גיבן
ש"ש"ה"ה.

חיגר
זהו, זהו, ודאי!

רב
גו, בתי, את רואה? הכל נגמר בכי טוב, התברר שהקהל זקוק לחסדך. ומה זה שוה בעיניך? האינך מתגאה בזה?

נחמה
לא, רבי, אינני מתגאה!

יושקה
הקץ לדיבורים! הפריץ לא יחכה!

נחמה
סוף כזה! אני שליחת הקהל! ללכת? אבל אינני יכולה. קשה לי כמו להרים אבן גדולה. מילא, אנסה ללכת, אבקש באת הדוכס, אבל נדמה לי שטובה לא תצמח מזה.

כולם
מדוע?

נחמה
אינני יודעת. אלה, יהודים זקוקים לפרנסה.

גבאית

חכי נא רגע, בתי! ככה תלכי לדוכס? קרועה ובלויה? חכי, נסדר קצת את מלבושיך! (הנשים מקיפות אותה, אחת מוצאת משהו על הרצפה, מקשטת אותה, אחת זורקת עליה סודר, מסירות טבעות ועוד) חכי, חכי, כשמש בצהרים יאירו פניך! גו, יהודים? היש לנו מה להתבייש?

נחמה

שום קישוטים אינם דרושים לי! (בסודר הרחב על ראשה מקבלת מראה של אשה צנועה, רצינית ועצובה. עולה לאט על המדרגות, מסתובבת, סוקרת את הקהל, כולם מליים אותה במבט אילם. יוסקה מתקרב אליה על יד הדלת הפתוחה).

יושקה
גו, מהרי, הפריץ לא יחכה!

נחמה

יהודים! אולי יימצא לכם שליח אחר? אני מפחדת ש—

קולות
לא, לא, אין לך מה לפחד, לא צריך שליח יותר טוב! הקהל מבקש, הקהל שולח —

מעמד מ'
(נכנסים השמש ובחורי הישיבה עם אברהם'לה בראש)

רב
(קופץ ממקומו וניגש לאברהם'לה המתמיד)

אתה? מה רואות עיני? אוי ואבוי לי! מה אתה עושה כאן בבצה הזאת? בגיהנום הוזה? חזור מיד לבית המדרש! אני מצווה עליך! (מסתכל מסביב) מי שלח לקרוא להם?

גיבן
אני, רבי! חשבתי שנצטרך להלחם.

מתמיד (יורד לסטה)

מדוע, רבי? מדוע אתה מסתירני מעיני העולם? מדוע אסור לי לדרוך על סף הביצה? מדוע עלי להעדר מהמקום, בו צריכים יהודים להלחם? האם באתי אליכם כדי שתפנקו אותי? נבדל אני עתה מכלל ישראל יותר מאשר הייתי קודם. והרי כל משאלתי היא לא להבדל מהעם. עושה כבוד ותפנוקים היו לי קודם ואני ירקתי על כל זה. ואם כי גור אני ביניכם, הרי יהודי אני, יהודי בין יהודים!

איך אינו מכריח אותך! ומה דעתך, רבי? אם היא תתנהג נסדר, לא תזיק לשום איש בעיר, ששוות! מי שהוא זהיר לא ייכשל בה!

חיגר

זהו, זהו, ודאי!

מעמד ה'

גבאית (מופיעה עם קבוצת נשים)

אוי ואבוי, שוד ושבר (בניגון "איכה") יהודים, מה אתם עושים כאן? הרי התינוקות בערישות בוכים על השבר! טיפת חלב לילדינו היכן נקח? ברעב נגווע יחד עם ילדינו!

גיבן

מה קרה? ש"ש"ה"ה.

גבאית

מה שייך מה קרה? העיר נשארה בלי פרנסה! הדוכס נוסע ואין יריד! את זקניכם נמרוט! הגברים! איך יכולתם לתת להגיע למצב כזה?

רב

יהודים, אני מבקש מכם, אל תשאלו לדעתי, עשו כפי הבנתכם! זקן אני, חרס נשבר, מה נטפלתם אלי? וכי יתן אני לבשוך יין מהקיר? וכי יכול אני להבטיח פרנסה לעיר?

חיגר

זהו, זהו!

סוחר א'

ובכן, אשה, את הולכת אל הפריץ, לא כן, רבי?

נחמה

אבל יהודים, אפילו תגזרו אותי לגורים, ללכת לפריץ לא אוכל!

סוחר א'

מה יש? וכי גנבת אצלו משהו?

נחמה

אולי גנבתי ואולי גזלתי?

סוחר א'

מילא, אנהנו יהודים פשוטים, אבל הרבי שיהיה ודאי מבין, מה יאכר הרבי?

נחמה

מי? הרבי? (צחוק מתוך דמעות)

רב

כן, אשה אל תתפלאי, תפסתי משהו אתה, כנראה, גרמת לו קצת שברוק לב, ולב יהודי יש לך, לכן קשה לך להיראות בפניו.

נחמה

רבי, רבי, נכון, זהו!

סוחר א'

אבל כל הקהל מבקש שהיא תהיה שליחנו! בשעה כווצלחת! לא כן, יהודים?

כולם

ודאי, ודאי!

חיגר

ודאי, ודאי, אלא מאי? זהו!

גיבן

לא פעם נתבטלו גזרות על יהודים בעזרת אשה.

סוחר א'

כל הקהל מבקש, לכי, לכי!

גבאית

ילדתי, אני רואה שכל העיר תוכל להיושע על ידך, ובכן, מה את רוצה, שיבכו לפניך? וכי רוצה את שנביא הנה את התינוקות על זרועותינו? אם את רוצה, נעשה זאת, אני אומרת

נחמה

לי אסור? הרי ידידים מיהודים אנחנו! מה שלום הדוכס הצעיר? הנאור? הזוכר עוד הדוכס הצעיר את הנשיקה הלהטת. בה כיבד בת יהודית צנועה והדליק בה את להבת החטא? בוא, מתמיד! אם כי לא מתמיד אמיתי, בוא לרקוד עם ידידתך הישנה, עם זנת הקהל, הנה, הקהל הזה הכרין זה עתה עלי ככשרת. מפניך יחוד הקהל. בוא לרקוד (כולם נדהמים. הרב מתקרב לנחמה'לה ומאיים במקלו).

רב

סורי! את עם דברי השגעון שלך! איזה דוכס הוא לך? קחו אותה ממנו שלא תטמא אותו!

מתמיד

אל תגעו בה, יהודים! דברי אמת דבריה! חטאי הוא! גוי לחץ אותה פעם אל לבי, הגוי הזה היה הדוכס הצעיר, הדוכס הצעיר הייתי אני (פחד, אילם).

נחמה

חה חה חה, לא תתנה, לא צריך! אז בלי ריקוד עם הדוכס! אני שונאת אותו! אותי סימא ואת עצמו הכשיר! שום דבר בעולם לא יכבה שנאתי אלא (בוכה) אם תתנו לי את המתמיד האמיתי ואטמא אותו!

קול (צורם)

נו? ומה יהיה עם היריד?

מתמיד (פניו מוסתרים בידיו)

הוי, יהודים!

מעמד י

(מהומה על יד הדלת, נסוגים אהורנית מפחד, כאמצע נשארים המתמיד, נחמה'לה הרב, בפתח נראים שני נזירים לבושי שחורים ומגבעות שחורות על ראשיהם מורדות על העינים).

נזיר א' (מרים יד)

כאן נמצא סוטה מדרך הכנסיה הקדושה. בשם הכנסיה הקדושה אנו באים ודורשים — — —

מתמיד

הגיע הזמן! באתם לקחת אותי, לכו! אני הולך אחרים! (יצא-אחרי הנזירים, קפאן, נשמע בכי הריטי של גברים נזירים וצחוקה של נחמה'לה).

רב

מי? מי הלשין?

גיבן

מלאכתו של יושקה!

חיגר

זהו! זהו! הדאי!

מסך

כולם (בהשתוממות)

גר? גר? (מתוך מבוכה מתרחקים אחדים ואחדים להיפך, מתקרבים).

מתמיד

גר! אברהם בן אברהם. דעו, יהודים, הרב יודע זאת מזמן. הוא שמר את זה בסוד מפניכם, ואני אינני זקוק לסודות. אינני רוצה לחיות במיסתרים. בין יהודים אנוכי, בין אחים!

רב

אברהם! האלוהים אתך! שתקו, יהודים, אל תשאלו שאלות! אסוף, חס וחלילה, עלול לצמוח מזה. מאז בא אלי האיש עם סכת מרבנים רהוקים, לא שאלתי דבר. רחמו עלי, אל תקימו רעש! אבינו שבשמים! אני כודה ומתחה בפניך, זקו אני וחלש, איזה בנהיג יכול אני להיות? אני רועד מצל עצמי! אברהם! עשה זאת למענך, עשה עמי חסד! לך מכאן יהיה שקט!

מתמיד

לא, רבי! בשקט ופחדנות אין מנצחים את הרע. רבי! רציתי להיות השקט שבשקטים ביניכם. רציתי לסגור עצמי בין כתלי בית המדרש. לשקוע בים הספרים הקדושים, אבל אינני הבחור העילוי, סודות התורה מתגלים בפניו כשערי אור, שרק בהם ימצא נחמה, ואינני הצדיק הנסתר שבלבו השקט מונח תיקון העולם. בשקט אינני יכול לחיות! אצילים אבירים היו אבותי וביניכם רוצה אני לחיות כיהודי, כתייל יהודי להלום ברע אכר מחוצה לנו ובתוכנו פנימה. גאונים ועילויים יש לנו די הוותה, אבל מי שירים קולו באומץ ובבטחון וכאגרוף קמוץ נגד האויבים מחוץ ונגד גידולי פרע בפנים, אין לנו.

רב (בפחד)

אברהם! מה חושב אתה לעשות?

מתמיד

ראשית כל רוצה אני לבער את הרע מתוכנו, לא בברכה, אלא בקללה להטת באתי הנה לביצה, לקן החטא. ייעקרו מהשורש כל גידולי פרע מבית ישראל, עם נבחר יהיה עם ישראל. רוצה אני, שצם התורה טהור יהיה וזך כמו תינוק, כמו מלאך. קדושים וטהורים תהיו! תורה חזנות! תורה ומרתף יין! תורה וגרוטאות ברוק! היוכלו אלה לחיות בידך? קדושה התורה וקדוש נושאה — עם ישראל, ואם הוזהם העם, צריך לטהרו! ביד חזקה! באגרוף! בקללה חזקה צריך לקדשו ולטהרו! מה ליהודים בשאול תחתית זו? היהודים היפים האלה באו הנה לשם הסכם עם הזנות! ארוות הידים היהודיות אשר נגעו במסחר הטכא במרתף הזה! ייכתמו מוחות בניהם, שלא יוכלו ללמד תורה!

יושקה

א-א-א — יהודים! (נעלם, צורה משהו בחוף, המתמיד מוציא חבילת רצועות, מלקה על ימין ועל שמאל, על הנשים, הליטוואקים הסוחרים).

מתמיד

צאו מן המרתף, יהודים חוטאים, שאינם ראויים לשם יהודים! צאו מן הביצה, לאור השמש צאו! שם נראה מי מבם שחור ומי לבן. (מתמודד על נחמה, היא מסתירה פניה ומצטחקת. צחוקה מעורר קפאון את כל העדה).

נחמה

גם אותי? גם אותי? אוי, יהודים! מה שיכול לקרות בעולם! לשוני ניתקה ממני! הוזהו אבהרהמ'לה המתמיד, שכל חלומותי החוטאים היו עליו? אותו רציתי להעביר מדרך הישר? הגוי הזה? תיכף הכרתי אותו. לפי קולו הכרתיו!

רב

(צועק כאילו בקול לא שלו)

סורי ממני, זונה! אל תגעו בו!

מערכה רביעית

(נשמעים צלצולי פעמוני כנסיה מרחוק. מקהלת נשים — על הבמה גשר).

מעמד א'

(על הבמה עולה הארולד, תוקע בחצוצרה לימין ולשמאל ומכריז:)

הארולד

עוד מעט ישרף אדם לפי צו הכנסיה הקדושה, גופו יחזור לעפר ואפר. כשם שנוצר מעפר, נשמתו תחזור לאלוהים. כי באלוהים המרגוע לנפש לנצח. אדם זה לא הכיר בדרכי אלוהים, סטה מדרכו ופנה לדרכים עקלקלות. בית הדין הקדוש מצא, שהכלי בו נמצא התוכן האלוהי סדוק וסכנה מאימת על הנשמה. ברוב רחמיו פסק בית הדין הקדוש להפריד בין הגוף החוטא לבין הנשמה, ולהחזיר את הנשמה לאלוהים. עוד מעט ישרף בן-אדם לפי צו בית הדין הקדוש של הכנסיה, השבח לבורא העולם, לשמחתם של כל המאמינים ולמגינת לבם של כל הסוטים הגלויים והנסתרים, אמן!

מעמד ב'

חוטב עצים (מופיע מימין עם כמה בקיעים)

אמן! לא אחרתי? אדוני רב החסד?

הארולד

לא, לא אחרתי!

חוטב עצים

השבח לאל! שנים רבות מחכה אני למצה הגונה, תמיד כשמזדמנת מצוה באים זריונים ומקדימים ונשמתי גורעת בהריצות עקרה, ואין במה לבוא לעולם הבא. אבל עכשיו זכיתי במצוה, מציאה ממש! איזה עצים? יבשים כמו שקדים, כמו יין מתוק. אח! את! המדורה תסרוף, תצלה את הנפש החוטאת!

הארולד

לך, לך! איש הרץ וכל החרדים לדבר די ילמדו מדוגמתך. (שניהם הולכים).

מעמד ג'

(שני אצילים צעירים מופיעים על הגשר)

אציל א'

כאן נתיצב בפני השופטים.

אציל ב'

ואם יהיה צורך נכרע ברך.

אציל א'

ואם יהיה צורך אף נשלוף הרבות!

אציל ב'

בכלל העונש חמור מדי! אבל איך נותנים לשרוף אציל?

אציל א'

ואפילו סוטה!

אציל ב'

אפילו האב הקדוש היה מעניק לו חנינה!

אציל א'

אבל האלוהים — בשמים ורומא רחוקה, על כל פנים עד שהדוכס הוקן ישוב מרומא עם החנינה, צריך לעכב את ביצוע פסק הדין!

אציל ב'

השליחים מרומא כבר הגיעו והשופטים מעמידים פנים כלא יודעים. פויוזים מאד בהריצותם!

מעמד ד'

(שני שופטים מופיעים מימין, בידו של אחד מהם פסק הדין).

אציל א'

שופטים קדושים, האיטו נא צעדיתם!

אציל ב'

בשם כל מעמד האצילים אנו מבקשים חסד לנידון!

שופט א'

התעדיפו חסד בן תמותה על חסדי שמים? וחסדי שמים ניתנים לנידון!

אציל א'

אבל גור-הדין חמור מדי! הנידון צעיר מדי והזמן שניתן לו לתשובה קצר מדי!

שופט א'

מוטב שיאשימונו בהריצות יתרה מאשר ברשלנות! מה אפשר היה לעשות ולא עשינו? כאב לבן דיברנו לתועה, בדמעות התחננו בפניו שישוב מדרכו הרעה, ויתורדה בפומבי על טעותו. והוא הפנה את גבו אלינו בגאווה. עכשיו נראה באיזו גאווה יעלה על המוקד!

אציל ב'

אבל אנחנו רוצים להיות שופטים!

שופט א'

צודקים אתם, אצילים. בזה שהנכם רוצים לשפוט אחד מבני מעמדתם, אבל במה דברים אמורים? כשהנידון כותם את מעמדו בלי לעקור עצמו ממנו עד השורש. אבל הנידון קרע את שלשלת האצילים! זר הוא לכם הנידון! רק האל הרחמן, רק הוא, אבי הנשמה החוטאת! רבותי! הזכר קצה עדה קדושה מהכה בכליון עינים ובחוסר סבלנות ואנו מתווכחים כאן על הגשר. אלפי עינים כלות לראות את המדורה הקדושה, מדורת הצדק, מה נשגב המראה! תנו רבותי ונלך!

אציל א'

לא נתן לכם ללכת!

אציל ב'

אם הצדק מפוקפק, נשען על הנשק.

שופט א'

כמה עצוב יהיה הדבר! הרוצים אתם להוכיח שבכוהה של החרב לנצח את האלוהים? אצילים! הרוצים אתם לכרות את הענף, עליו אתם יושבים? בלי לשים לב כמה בלתי מחוסר ומחוסר בטחון הוא ענף זה? אצילים! האינכם מבינים שבלי יראת אלוהים אין גם מורא בפניכם? שבלי פחד אין צדק? ואז אין עבדים ואין אצילים? (האצילים נדהמים ונותנים ליסופסים לעבור).

מעמד ה'

אציל ב'

ובכן, הכל אבוד!

אציל א'

הנה מובילים את הנידון! הבה ונדבר אליו! עצור, אימלל! עצור! (דוכס צעיר לבוש קיטל לבן, אסור בשלשלאות, מופיע מימין).

אציל ב'

הנה מי שהיה גאות מעמדנו!

אציל א'

אציל צעיר! הכבד בעופרת דרכך! אל תדבר ואל תעשה שום דבר, רק עמד במקומך! אולי תנצנץ מחשבת תשובה על הקרקע המאובנת של לבך? צעיר הנך, עדיין לא בשל לבות!

דוכס צעיר

מי אתם? ומה אתם רוצים, אצילים? מדוע הנכם מענים יהודי מסכן בדרכו האחרונה? כל מה שאפשר היה להגיד לי נאמר כבר, כל הסענות הושמעו, כל האיומים וההבטחות,

טרם-טרם-טרם! טרם-טרם-טרם! בעד הסבא שלי, בעד אמי ובעד דורי דורות של עבדים כושלים, הלאי שרק לא אאחר! טרם-טרם-טרם! בלי נשימה ארוך ובלבד לראות כיצד שורפים צולים אותה. אה! נקמת העבד! דורות עבדים! אה, נקמה שוברת סלעים. אה! שמחה וצהלה! מי ששמח על רכוש, על אשתו וילדיו, ואני, העבד, שמח וצהל בראותי את האויב על המוקד. מה לי רחמנות? מה לי צער? חג לי היום! טרם-טרם-טרם! (האצילים נותנים ללץ לעבוד, מסתכלים אחריו בתדהמה עד שנעלה. נכמעת נגינת כינור "שמרל מיטן פידל". מופיע צדוק, בגדיו והסטרובל קרועים).

אציל א'

הבה ונסתלק מכאן, לאן שיכאנו הרוח!

אציל ב'

עצור בך! לאן לברוח? העולם, דעתו נטרפה עלינו!

מעמד ז'

(זקנה בלבן, סיר מלא מים בידה האחת ומקל בידה השנייה, מצטלבת).

זקנה

לא אחרתי, ילדים? ישמרני האל! אני רצה טסה. קשה לסחוב את הרגלים הנקנות. אל תלעגו לי, ילדים! סיר מים אני נושאת. חה חה חה, גם לי היו פעם ילדים, נספו כולם עד אחד. מי במגפות ומי במלחמות. נשארתי יחידה גלמודה, בית קברות נושאת אני בלבי הווא החוטא גם לו אכא בעולם. ואני, נגד האלהים אני נלחמת. נגד האלהים! אבוא לטם עם המים, הם ידליקו את המדורה ואני אשפוך טיפות מים, מים קדושים הם. הם ידליקו ואני אכבה קצת. הם טוב ידליקו ואני שוב אשפוך טיפה, ואכבה את האש האיומה. והיה, אם ישאל אותי האלהים על מה ולמה אני עושה כך? אגיד לו: אין דבר! גם אני אמא הייתי! (האצילים מסתירים פניהם בידיהם, הזקנה עוברת. קולות משמאל).

קולות

אש! אש! אש!

אציל א'

אש?

אציל ב'

אש?

מעמד ח'

סימין מופיעה במהלה. הערה פרוצ, כמעט ערומה, לפיד בידה)

נחמה

מי מבקש אש? הא לכם אש! תשרף התוספת ההודשה לפצע הישן! מי זה המציא יהודים בעולם? יכולתי להיות גוייה כמו כל הנכרים והנכריות. אשתך הגויית יכולתי להיות ולטייל אתך במרכבת שפטנו בעולם הפריצים, ועכשיו כאילו קפצתי מחסכת הכיס העמוקים לקראת השמש ונשארתי תלויה באויר. שוב אינני יודעת איפה שמש ואיפה תהום! האם כלתך אני, או השוכבינית לחופת האש שלך? מביתי ברהתי לעולם הגויים, לעולם ההפקר, למה אני רצה אחריו? מה אני רוצה ממך? ידעתי, לא יהיה לי עכשיו את מי לשנוא. זיווג של שנאה אנהנו ולהיפרד איננו יכולים! הא לכם אש! הדליקו את החופה! את חופת האש האדומה! אור יהיה על העולם! אור על כל העולם!

מעמד ט'

דוכס (קולו נשמע מימין)

אצילים! אכירים!

אציל א'

הנה הוא רץ!

שערי גיהנום רסערי גרעדן נפתחו לפני, ריח בשמים וריח גפרית הוגשו כבר לפני, אבל אני קורצתי מחומר קשה. איני מתפעל ממתיקות האיני נמוג מפחד. ובכל זאת אדם הנני ועלי להכניע לחוקי בידה. ההולמים העינויים שאתם מענים אותי, את אצילותכם? אצילים! אל תחטמו את דרכי האחרונה!

אציל א'

דוכס צעיר! אצילים הננו! לא לענותך באנו, כי אם לעזור לך, יקר לנו כעמדנו ואתה הנך אבר ממנו. אנו רוצים להציל את חיך. אביך הדוכס נסע לרומא לבקש רחמים ודאי יצליח, אבל צריך להרויח זמן, צריך להכניע את שופטיך בהכמה. הגד נא טוע משהו בלבך ואתה מוכן לחשוב מחדש. בשיחה יקבלו את הודעתך ויפזרו את הקהל.

דוכס צעיר

אני מודה לכם, אצילים, על טוב לבכם! אין לי מה לחשוב. ראו נא את הקהל העצום שם! היום מביאים שופטי קרבן אש, אבל גם אני מביא היום קרבן דורתי דורות יזהיר בלבבות יום זה, בו דרכה רגלי על המוקד.

אציל ב'

דוכס צעיר! אתה מלומד גדול בספרי שתי האומות, לא את נשמתך באנו להציל, כי אם את גופך. אם לך ולשופטיך חשוב הקרבן, הגד נא מלה אחת ובמקומך יובא קרבן אחד הפושעים, גולן או רוצח מבית הכלא.

דוכס צעיר

מי מדבר מתוך גרוונכם? שליחיו של מי אתם? אה, מולכו אחי הקדוש המעונה! נתת לי התחלת דרכך, תן לי גם סופך תלוהט! ללכת בעקבותיך צעד צעד אינני יכול. חסר לי הכוח שלך, אולם אינני כאמין, שאתה ידעת כי אי פעם ישלחו אחר במקומך על המוקד. אה, מולכו! אתה, לחיות היית צריך, חיך דרושים היו, אבל אני... לא היה, כי אם מותי דרוש לי וליהדותי. שמעו אצילים! רוצה אני למות, מותי נתון לי וליהדותי. כל עבודת הבורא שלי טמונה בצעדים אלה על המוקד. שמעו, אצילים! לא כאויבים באתם, אלא כידידים ובפניכם אני מתוודה. אהי אינם שומעים לי ואולי אינם רוצים להבין אותי. במעינת היתה סבלתי נשמתה. אבל גבי לא נכנע לעול. חוט השדרה האצילי שלי נשאר בלתי נכנע, בעד עדה יהודית שחוחת גב נושא אני את היהדות העתיקה המזוקקת והגאה. חזק אני להוציא נשמתה על המוקד, די והותר חזק, אבל חלש אני מכדי להיות כיהודי. להיות תוך גסיסת אברים באבק ובצער, בכל שוקי העולם, מתחת לפרזלי סוסים, להאנה מתחת לכנפי אדירים ולהוציא את הנשמה כשהשם הקדוש נשא על שפתים נטרפות דם, לגבורה כזאת, להיות אבן קדושה המרצפת את כל העולם, אינני מסוגל הלמות פטישים של דורות לא עקמה את גבי! אל אלהים! אתה יודע כהי וחולשתה, כאבד רוצה אני ללכת למות. כאביר יהודי יכול אני למות לכבוד יהדותי למות, לכבוד אלוהינו — ברוך אתה ה' אלהינו המקדש שמך בהמון עם!

מעמד י'

אציל א'

הכל אבוד!

אציל ב'

כישוף היה בדברי הסופים, ואיזה כישוף היה בדבריו. אה! לו קרה נס וירד חוטך בצרים על העולם!

אציל א'

או מבול, לו ירד על העולם!

אציל ב'

אני שומע רעש גלגלים.

אציל א'

גם אני. האין זה הדוכס? קשה לי להאמין! (מימין נשמע רעש מזור, האצילים מביטים לכיוון הרעש. הלך מופיע ברקיעה).

דוכס

למי אשמע? לכם? לשופטים? להמון? רק לבני אני שומע! שם ברומא, בחדר האפל, בלי עדים, כרעתי ברוך ראשי השב הורדתי. נשקתי את הסנדל הקדוש, ביקשתי רחמים על בני. לי, לאב, מותר, אבל הוא? בפני השופטים? בפני ההמון יתחרט? יסוג? יעשה משהו נגד רצונו? נגד אמונתו הפנימית? לו היה בני בורח מהקרבי, מה הייתי אומר? אב, כן! אבל כבוד הבן? כבוד של דוכס צעיר? אצילים! כך אמר? למות במוות של אור? אצילים! עזרו לי לעקור את לב האב מהני! אני רוצה להבין אותה. אני מוכרח להבין אותה. להיות קרוב אליו ברגע המכריע. כבודו יקר מחייו! משום שהוא רוצה בכך. ראה אצילים, מה עושה דוכס? אם הוא מעדיף את המוות יקבל אותו (קורע את כתב החנינה).

(אצילים עושים תנועה להפריעו, נדהמים, פעמוני כנסייה מקדלת נשים, רעה, אש).

מסך

אציל ב'

נס!

אציל א'

הנס מוכרח היה לקרות! רוץ מהר, דוכס! כל רגז יקר!
(דוכס מופיע מימין, גליון חתום בידו).

אציל א'

חנינה?

אציל ב'

האב הקדוש בעצמו?

דוכס

כן, חנינה. העודנו חי?

אציל א'

רוץ, דוכס! הרגע האחרון! מלאכי אלהים ישמרו דרכיך!

דוכס

לאן לרוץ? למה לרוץ? אני צריך לשאול אתכם דבר מה!

אציל א'

אל תחכה, דוכס! הצל את בנך!

דוכס

הראיתם אותו?

אציל א'

ראינו.

דוכס

דיברתם אותו?

אציל א'

דיברנו.

דוכס

ומה אמר לכם?

אציל א'

אין זמן לדבר, הצל את בנך!

דוכס

אחר כך יהיה מאוחר.

אציל א'

אתה מתעקש, הנאור!

דוכס

מתעקש! מתעקש, דודי רחמאי!

אציל א'

הרי אב הנך!

דוכס

יש חובות נשגבים יותר. מהר, דודי רחמאי, מה אמר?

אציל א'

אמר: "אינני מתחרט!"

דוכס

ידעתי, ומה עוד?

אציל א'

אמר, הוא רוצה להשאר יהודי!

דוכס

זה אני מביין, ומה עוד?

אציל א'

אמר לחיות בעול אינו יכול, לכן הוא מעדיף מות שייך

בו אור מאשר חיי אפלה.

דוכס

כך אמר?

אציל א'

אבל מה אתה שומע לו?